

TARTU ÜLIKOOL
EESTI JA ÜLDKEELETEADUSE INSTITUUT

Õigekeelsusest ja heast tarbestiilist õigusteaduse üliõpilastele

Näpunäiteid ja harjutusi

Katrin Kern
Tartu 2013

Sisukord

Ortograafia	5
Häälikuortograafia.....	5
Võõr- ja omasõnade ortograafia raskeid valikuid	5
Suur ja väike algustäht	8
Kohad ja ehitised	9
Asutused	10
Isikud, olendid, isikute ühendused	10
Perioodilised väljaanded	10
Teosed, dokumendid, sarjad, rubriigid.....	10
Üritused	11
Mitmesuguseid eriküsimusi.....	11
Lühendid	14
Väiketähtlühendid	14
Suurtähtlühendid.....	14
Numbrid.....	15
Põhiarvud	15
Järgarvud	15
Kokku-lahkukirjutamine	17
Vormiõpetus	21
Käänamise põhivõtte	21
Nimede käänamine	22
Pööramine	22
Sõnavalik: üldkeel ja oskuskeel	23
Lauseõpetus	30

Kirjavahemärkidest.....	40
Koma või mitte?	40
Tarbestiil: ametlik stiil ja teadusstiil	47
Tarbestiili omadused	48
Teksti loetavus.....	48
Lisalugemist	58

Õppematerjalis käsitletakse ortograafia kõige olulisemaid teemasid ja kõige keerulisemaid detaile. Vormiõpetuses keskendutakse nimede käänamisele ning haruldasemate, uute ja võõraste sõnadega toimetulekule. Sõnamoodustuse ja leksikoloogia teemadest on tähtsaim oskussõnavara. Lauseõpetuse keskmes on selge ja hästi liigendatud lause loomise põhimõtted, millega haakub kirjavahemärkide käsitus. Stiiliküsimustest käsitletakse hea tarbestiili ja selge keele põhimõtteid. Stiiliharjutusteks on enamasti kasutatud pisut töödeldud autentseid terviktekste.

Ortograafia

Kõige keerulisemad otsustused näivad olevat seotud võõra elemendiga keeles, st võõrnimedega ja tsitaatsõnadega. Algustäheortograafias tuleb kindlaks teha, millele on nimi, millel nimetus ja millel pealkiri. Kokku-lahkukirjutamise üle otsustamisel on tarvis algteadmisi sõnaliikidest, et suuta reegleid rakendada. Arvude numbritega kirjutamisel peab meelde jääma selge vahe põhi- ja järgarvude märkimise viisis.

Häälikuortograafia

Kõigepealt tuleks kontrollida, kas sõnas esineb võõrtähti nagu *c, č, q, w, x, y*. Kui jah, on tegu tsitaatsõnaga; tuleb kasutada kaldkirja ja käänamisel ülakoma. Niisiis, *yakuza*'le

Teiseks tuleb vaadata/kuulata, kas hääldus erineb kirja pildist. Kui jah, on jälle tegu tsitaatsõnaga, tuleb kasutada kaldkirja ja käänamisel ülakoma, seega *sushi*'t

Kui aga olete veendunud, et see sõna võiks eesti keeles üldisemalt tuntuks saada, võite sellest teha ka häälduspärase muganduse. Nii on seda mugavam käänata-pöörata ega pea mõtlema, mis on kaldkirjas ja kas ülakoma on vaja.

Kokkuvõtteks: tsitaatsõnad ja -väljendid on puhtvõõrkeelsed ning neid **kirjutatakse ja hääldatakse nagu võõrkeeles, kust nad on võetud**. Esiletõstmiseks kasutatakse kaldkirja. Käänatakse/muudetakse seda, mida hääldatakse, ülakoma kasutatakse alati. Kaldkiri lõpeb enne ülakoma: *Zeitgeist*'ile omane, *cool*'im kui enne.

Kui tsitaatsõnast tuletis tehakse, mida küll soovitada ei tahaks, kehtib kaldkirja ja ülakoma nõue: *startup*'lus.

Tsitaatsõnad tuleb omasõnadega liita sidekriipsu abil, nt *cappuccino*-kreem; tsirkuse-*show*.

Õiguskeeles on traditsioon kasutada ladinakeelseid väljendeid. Need tuleb tekstis kaldkirjaga esile tõsta ja kui on vaja käänat näidata, lisatakse see nagu igale muule tsitaatväljendile ülakoma abil.

Võõr- ja omasõnade ortograafia raskeid valikuid

Kas üks või kaks tähte?

K, p, t, f ja š – II välde (pikk häälik) ühe tähega, III välde (ülipikk) kahe tähega.

Bluffimisega eksamil kaugetele ei jõua, iga kogenum õppejõud näeb bluffi läbi. Afiššidelt vaatas vastu seni nišiklubides esinenud laulja. Papilt pappi küsida pole häbiasi – küllap vanainimesel ikka natuke kartongi on varutud.

-lik ja -likkus, -stikku ja -stikune

Teaduslikus käsitluses pole kohta teaduslikkusest kaugetele jäävatele emotsionaalsetele väidetele; vastastikku seisnud advokaat ja prokurör näitasid üles vastastikust lugupidamist.

Kaashäälikuühendi reegel: iga häälik ühe tähega. NB! Kehtib sõnatüve ja liite kokkupuutekohas, seega: *paslik võimalus pätkonnale revanši pakkuda*; liitsõnade puhul aga mitte: *pättmaakler sattus kokku puuküürnikuga*.

Erand: l, m, n, r järel olev pikk s kirjutatakse kahe tähega, kui ei järgne kaashäälikut: valss, lansseerima. Erandi erand: börs

Ž või š?

Kahel eestlase suus üsna ühtemoodi kõlaval häälikul tuleb siiski õppida vahet tegema, kuna kirja pilt on hääldusega seotud. Seega vastupidi käsiraamatu soovitusel hääldada ž-d nõrga š-ina võiksite ž-ga sõnu meelde jätmiseks harjutada liialdatud helilisusega ja kuna need sõnad on enamasti prantsuse päritolu, siis ka kerge prantsuse aktsendiga: *prestiiž, šantaaž*.

Vali õige variant

blanš/žeeritud brok/kkoli, ekstrasens/ss bluff/ffib, new agei/new age'i guru, koordineeris moeshow'd/ moešõud/moe-show'd, intervjuueerib potentsiaalset/potensiaalset *au pair*'i/au pairi, lans/sseeriti ef/ffektiivne tootmisb/plokk, eelistab tšeburekile carpaccio't/carpaccio't, mõt/ttekas kontseptsioon/konseptsioon, standard/tset litsenseerimist/litsentseerimist, fän/nnkond, pervers/ssed naljad, väiksetiraaž/šiline ž/šurnaal, kof/ffeiinivaba kohv/fijook, muhv/ffin, (keetis) borš/šši, brož/šüür, lavaš/šširull, nonsens/ss, privilegeritud, (soovitas uut) ripsmetuš/šši, aktsionä/äärast funktsionä/äär, anoreks/tik, bab/ptist, ž/šanrifilm, millen/nnium, akud/trell, kabinet/tt, prestiiž/žse, bassirif/ffid, guaš/ššid, el/llimineerige risk.

Täida lüngad, kus vaja

Nüüd on hilja preten___ioone esitada. Eksamina___, enne kui teist saab magistran___, tuleb kätte saada baka_____ sekraad. Portug___annast stj___ardess märkas, et kok___pi___i ukse alt immitseb suitsu. Kes on ära virutanud mu basiilik___, millega ma siis *mo___arella-*tomatisalatit maitsestan? Hoidke ikka mingid ressur___id alles ka, niigi balan___eerite oma ni___ifirmaga pankro___i piiril. Staargri___eerija süüdistas ma___iooso masti___i tõust koera oma *chihuahua* ärasöömises. Pun___i tuli hoolikalt ___oseerida, et kõik saaks võrdse port___oni. Bro___üüri tiraa___jäi alla tuhande ekse___plari. Neile on 200 ak___iat ___aranteeritud. Tuli konsta___teerida, et a___e___atsioonist polnud kasu. Du___i alt kostis laulujoru. Litsen___seeritud massaa___isalongides tuleb hinnad koefits___endiga 1,5 läbi korrutada. *Ca___u___ino* ja sigare_ oligi kogu tema lõunasöök. Tehingud a___u___eeriti ja pankro___ kadus päevakorrast.

Mis vahet tuleb teha võõrnimede ja tsitaatsõnade õigekirjas

Võõraid isiku-, koha- jm nimesid kirjutatakse võimalikult nii nagu lähtekeeles. **Kaldkirja ei kasutata.**

Võõrnimede puhul käänatakse seda, mida hääldatakse. Ülakoma **kasutatakse ainult siis**, kui sõna **lõpuhäälikut ei hääldata**: Sartre: Sartre'i, Descartes: Descartes'i. Ülakoma on kasutatud ka siis, kui võõrnimest tehakse tuletis: diderot'lik etsüklopedist.

Kääna nimesid ja tsitaatsõnu, lisades lünka vajalikud kirjamärgid, paranda kõik ettejuhtuvad vead.

Provence ürdid, õpib Cambridge , vihkab long drink joojaid, valmistas kuhja nacho , Versailles lepinguga, öelge start up asemel parem idufirma, Francois joob *café au lait*____, Folies Berger art déco lik fassaad

Moodusta ainsuse osastav kääne järgmistest nimedest ja tsitaatsõnadest:

acquis communautaire, baguette, Camus, Swedbank, Los Angeles, Skype, Vladivostok, Frankfurt, Brad Pitt

Märgista tekstis ladina väljendid, kääna, kui vaja.

Kui palju tal cum laude puudu jäi? Ärge siis unustage alma mater ka edaspidi! Niisugusel juhul põhimõttest pacta sunt servanda kinnipidamist loota on väga naiivne. Forum

shopping nimetatakse praktikat, kus hagejad otsivad kohut, kes teeb tõenäoliselt kõige soodsama otsuse. Kui kõrgharidus on per se tasuta, on keeruline numerus clausus sisseviimist põhjendada. Kuigi maalil oli signatuur Cogh (sic!), väitis „Päevalilled“ müüja, et tegutseb bona fide. Paraku kipub ta kasutama circulus vitiosus – defineerib nähtuse selle enda abil. Ius sanguinis ehk vereõiguse all mõistetakse vastsündinu kodakondsuse määramist vanema kodakondsuse järgi. Talle kui persona non grata on riiki sisenemine keelatud. Testis oculatus ehk pealtnägijaid sel puhul enamasti pole.

Kas eelistada tsitaatsõnana tähistamist, mugandamist või omasõnaga asendamist?

Toimus kõige õudsema halloweeni kostüümi konkurss. Eestist pärit pere otsib au pairi, et lastel emakeel meelest ei läheks. Ma ei tea peast, google' da ise. Eks ta tweedib sellest kindlasti. Et see toit teil chakrad ummistaks, porises banketile hilinenud feng shui spetsialist buffet tühje vaagnaid silmitsedes. Web'is on kõik Chuck Norrised, aga lase nad kusagil graffitit täis ghettos lahti ja vaata, kuidas machodest õhk välja sisiseb.

Suur ja väike algustäht

Lause algab suure tähega, muidu võib suurt algustähte kasutada veel vaid pärisnimede ja pealkirjade kirjutamisel või järgmistel erandjuhtudel.

- Teie kirjutatakse suure tähega, kui pöördute kirjas viisakalt ühe adressaadi poole.
- Ülimussuurtäht ehk *maiuscula maiestatis*, mida kasutada kroonitud peade puhul ja diplomaatias – Tema Majesteet, Teie Ekstsellents.

Nimi või pealkiri?

Meie algustäheortograafias on kaks põhimalli: **tüüpiline nimemall** ja **tüüpiline pealkirjamall**.

- **Nimemall:** läbiv suurtäht (v.a abisõnad), liigisõnad väikese tähega, jutumärke ei ole. Nt: Suur Vanker, Hea Lootuse neem, Taani Kuninga aed, Tartu maakond, Hildegard von Bingen, AS Mees ja Tema Koer.
- **Pealkirjamall:** esisuurtäht, liigisõna väikesetäheline või puudub, jutumärgid on. Nt: ooper „Cosi fan tutte“ (NB! Ei ole kaldkirjas, kuigi on võõrkeelne), sari „Avatud

eesti raamat“, romaan „Kus kõndisime kunagi“, „Eesti infoühiskonna arengukava 2020“.

Kui ei ole ei nimi ega pealkiri, tuleks jääda lihtsalt väikese tähe juurde.

Nimi on näiteks kohtadel, isikutel, ettevõtetel, kaupadel ja perioodilistel väljaannetel.

Pealkiri on näiteks teostel, dokumentidel ja mitmesugustel sarjadel.

On aga valdkondi, mis nii puhtalt malli järgi ei käitugi. Näiteks võib nii ürituste kui ka toitude nimetusi vormistada nii nime kui pealkirjana.

Nimemalli kasutamist on mõistlik käsitleda sisuliste rühmade kaupa.

Kohad ja ehitised

- Suur täht kuni liigiterminini: *Mecklenburg-Vorpommerni liidumaa, Pikk jalg, Hea Lootuse neem, Põhjamaad (tähenduses Norra, Rootsi, Soome, Taani ja Island), Orient, Pika Hermannini torn, Taevase Rahu väljak.*

Kõhklusi võib valmistada liigisõna äratundmine. Sel puhul on üsna hea rusikareegel, et seda, mida saab tõlkida, võib ka väikese tähega kirjutada, nt Tallinna ülikool = The University of Tallinn.

Riikide ametlik nimetus kirjutatakse läbiva suurtähega, tavaliselt piisab aga ainult pärisnimest: *Boliivia Paljurahvuseline Riik = Boliivia.*

Kohanimi täiendina

Kui kohanimi on mõne toote või nähtuse nimes, kirjutatakse see üldjuhul suure tähega: Hollandi juust. See põhimõte kehtib ka piltlike väljendite puhul: *Paabeli segadus see juon, aga tegija Rootsi kardinaid siiski ei vääri.*

Väikese tähe võimalus on siis, kui räägitakse rahvusest. Kas Andrei Makine on Prantsuse või prantsuse kirjanik? Kui tegemist on maaga, siis suur täht; kui rahvusega, siis väike. Rahaühikute ehk riikliku vääringu puhul on esitäh alati suur riiginime järgi – Rootsi kroon, Leedu lita.

Asutused

Ametlikus kasutuses, sh dokumentides, tuleb kasutada läbivat suurtähte: Tartu Ülikool, muudes tekstides on liiginimetuse väikese tähega. Nn ilunimi ja nimeses sisalduvad pärisnimed kirjutatakse alati suurte tähtedega, v.a abisõnad, nt MTÜ Kütid ja Korilased, teoreetiliselt ka restoran Vanaema juures ~ Vanaema Juures.

Asutuste nimesid tuleks käänata nagu muidki sõnu: AS Kalevit või ASi Kalev. Ülakoma on võimalik, aga pole kohustuslik. Kui nime käänamine on keeruline, nt fond Tervema Tuleviku Nimel, tuleb appi võtta tüübilühend või seletav nimetus ja käänata seda.

Isikud, olendid, isikute ühendused

Isikute nimed kirjutatakse läbiva suurtähega: *Carl Philipp Emmanuel Bach*, v.a päritolu ja aadlipartiklid van, de, ibn, al, af jms, nt *Margarethe af Ugglas*, *Jordaania kuningas ‘Abdullāh at-tānī ibn al-Ḥusayn*.

Kui isikunimest on saanud täiend, jääb see suurtäheliseks: *Avogadro arv*, *Aleksander Nevski katedraal*, *Franz Ferdinandi kukerpuu* jne, v.a loomatõugude ja usundite nimetustes: *orlovi traavel*, *buda usk*.

Nime juurde kuuluv tiitel või ametinimetuse kirjutatakse väikese tähega: justiitsminister Õigus, parun von Münchhausen. Erandina on Briti tiitel Sir nime ees suure tähega, nt Sir Elton John.

Kui räägime presidendi institutsioonist, kirjutatakse see suurte tähtedega, nt Vabariigi Presidendi kantselei; seda ametit pidav inimene on aga president ____.

Perioodilised väljaanded

Ajakirjad, ajalehed jm teatud aja järel järjekindlalt ilmuvad väljaanded kirjutatakse läbiva suurtähega, kui originaalkeeles ei nõuta muud: ajakirjad *Iuridica* ja *Õiguskeel*, *Riigikogu Toimetised*, *Loomingu Raamatukogu*, *US News and World Report*, *Auto-Bild*; ajalehed *Asahi Shimbun*, *Lietuvos rytas*; *de Volkskrant*

Teosed, dokumendid, sarjad, rubriigid

Traditsiooniliselt märgistatakse pealkirjad jutumärkide ja esisuurtähega, nt „*Tõde ja õigus*“, „*Aktuaalne kaamera*“, „*Maailm ja mõnda*“, *arengustrateegia* „*Tartu 2030*“. On aga ka stiilijuhiseid, kus esiletõstmiseks soovitatakse kaldkirja. Mõned üldnimetuselaadsed

pealkirjad võib ka jutumärkideta jätta, nt *Tartu Ülikooli õppekorralduseeskiri, Beethoveni 7. sümfoonia*.

Õigusaktide pealkirjadest

Määruste, otsuste, korralduste jm aktide puhul tuleb kasutada pealkirjareeglit, st jutumärke ja esisuurtähte. Samuti tuleb lisada väljaandja nimi, akti liik ja number ning väljaandmise kuupäev, nt valitsuse 2003. a 5. novembri määrus nr 204 „Sotsiaalne struktuur”, Tartu Linnavolikogu otsus nr 402 17. märtsist 2005 „Tartu linna arengustrateegia Tartu 2030“ koostamise algatamine”.

Viidatavate seaduste pealkirjad tuleb kirjutada väikese algustähega ja ilma jutumärkideta, sest neid käsitatakse puhtakujuliste nimetustena.

Üritused

Ürituste nimede kohta on Emakeele Seltsi keeleteimkond andnud sellised juhised:

- a) enamasti nimetatakse sündmusi üldnimede ja –fraasidega, need kirjutatakse väikeste tähtedega (sisalduvad pärisnimed muidugi suurega): *Tallinna päevad Kotkas, Veneetsia biennaal*;
- b) üritusel võib olla eesti-, muu- või segakeelne nimi: *Tallinn Music Week, ralli Tartu Sūgis, toidumess Grüne Woche*;
- c) osa nimedest (eriti neid, milles on tegusõna või vahelduv aastaarv) oleks parem käsitada pealkirjana: *talgupäev „Teeme ära!”, näitus „Ka primitiivsuses võib olla oma võlu”, festival „Elutants 2013”*.

Mitmesuguseid eriküsimusi

Autasud kirjutatakse kuni liigisõnani läbiva suurtähega: *Georgi rist, Sukapaela orden, Nobeli preemia, Pulitzeri auhind, Kuldne Palmioks*.

Kaupade nimedes on läbiv suurtäht liigisõnani, v.a välismaised tooted, mida tuleb kirjutada vastavalt registreeritud kaubamärgi kujule. Nt *kakao Meie Mark, küpsised Õnnelik Lapsepõlv*, aga *Mercedes-Benz, Ariel Color*.

Tähtpäevad ja pühad, tiitlid, aunimetused kirjutatakse vaatamata pidulikkusele väikese tähega, nt jõulud, dalai-laama.

Virtuaalmaailma nähtusi tuleks käsitada nagu nende tavailma analooge. Tüübinimetus peaks jääma väikese tähega: blogi, portaal, andmebaas, vrd päevik, arhiiv. Dokumentidel on kas nimetused, nt *seminaritöö fail*, *ankeetide kataloog*, *sissetulnudkirjad.xls* või pealkirjad, nt *Exceli fail „Sissetulnud kirjad“*, *kaust „Aruanded filiaalidest“*.

Võrdle ja vali kas nime- või pealkirjamall.

kohvik anna edasi, taaskasutusaktsioon anna edasi; multifilm ratatouille, toit ratatouille;
laulja georg ots, laev georg ots; kellegi vana testament, piibli osa vana testament; taim petlik
paulike (petlik säntpoolia), muinasjutt petlik paulike; delfi portaal, veebilehekülg delfi.ee;
emake maa, (planeet) emake maa

Mõtle välja (vähemalt) kahesõnalised nimed/pealkirjad (vähemalt) seitsmele objektile järgmisest loetelust:

Tartu-Tallinna kiirrong; taimetoidurestoranide kett; kino; B-filmide festival; valimisliit, mis lubab kaotada korruptsiooni omavalitsuses; telesaade, kuidas vanadest asjadest uusi teha; linnakultuuri ajakiri; autasu aasta innovatsioonilisima lahenduse eest; arvutimäng, milles tuleb juhtida salajaste heategijate jõuku; kommivabriku spordiklubi; karikas turniiri suurimale väravakütile; õigekirjaõpik.

Lisa vajadusel suured algustähed ja/või jutumärgid.

Kohanimeline täiend: punaste küttide väljak, siiami kaksikud, läti köök, tatari kaste, kontinentaal-euroopa õiguselased süsteemid, euroopa julgeoleku- ja koostööorganisatsioon, kaukaasia lambakoer, türgi-tatari keeled, türgi alam, havanna sigar, brüsseli pits, brüsseli bürokraat, paabeli segadus, trooja hobune, pyrrhose võit, araabia numbrid vs rooma numbrid

Isikunimeline täiend ja isikunimed: napoleoni kook, sosnovski karuputk, wassermanni reaktsioon, tema pühadus XIV dalai-laama tenzin gyatso, paavst franciscus.

Auhinnad ja tiitlid: maarjamaa risti I klassi orden, cannes'i rahvusvahelise filmifestivali auhind kuldne palmioks, aasta figuurisõber, tunnustatud maitse kvaliteedimärk, aasta kohtunik.

Virtuaalmaailm ja meedia: facebooki konto, (sellest kirjutati) delfi naistekas, harvard business review, ajakirja director rubriik igapäevane juhtimine, aktuaalne kaamera, aktuelle kamera (Saksa DV omaaegne uudistesaade), tarkvara libreoffice.

Varia: noore politseiniku preemia, sõbrapäev, murtud rukkilille märk, eesti kodanik, rooma õigus, kokteil alatu laim, mandri-euroopa, riigihangete seadus, indoneesia köök, eesti-sisene, pimedate ööde filmifestival, tallinna tehnikaülikooli geoloogia instituut, tallinna farmaatsiatehase AS, ajakiri kass ja koer, mittetulundusühing enne ja pärast sündi, tantsustuudio läbi enese, eesti õigusteaduse üliõpilaste liit, european law students' association, erasmuse programm, SA archimedes, leonardo da vinci, rocca al mare, wall street journal, inimõiguste ülddeklaratsioon, arvutimäng world of warcraft, plaat lahinguväljal näeme raisk, skulptuur tööline ja kolhoositar, plimutroki kana, solanum anthropophagorum Seem. ehk inimsööja-maavits, eesti inimeste aruanne 2012, kampaania andke lastele ruumi, täiskasvanud õppija nädal, saade rahva oma kaitse, viinamarjasort grüner veltliner, urdu-eesti vestmik, jack russelli terjer, suur prantsuse revolutsioon, noorte laulu- ja tantsupidu, üliõpilaste laulu- ja tantsupidu Gaudeamus, tallinna linnateatri taevalava, vanalinna päevad, vana maailm, mcdonald'si kuu töötaja, kampaania eelista eestimaist, üliõpilaste kevadpäevad, suur prantsuse revolutsioon, tai massaaž, nõukogude okupatsioon, läänერიigid, külm sõda, riigihangete seadus, vabariigi valitsus, saade vabariigi kodanikud, harju keskmine, euroopa teadlaste öö, pilatse tehnika, toom-kooli tänav, kohvisõitlaste meka, tuljak (laul, tants), püha patricku päev, maksu- ja tolliamet.

Korrigaeri: Vastavalt riigieelarve seaduse § 30 lõikele 1 ja kooskõlas vabariigi valitsuse 16. novembri 1999. a määrusega nr 346 vabariigi valitsuse reservist raha eraldamise ja selle kasutamise kord eraldada vabariigi valitsuse reservist politsei- ja piirivalveametile 9 544 730 krooni (sellest majandamiskuludeks 3 244 730 krooni ning personalikuludeks 6 300 000 krooni) ja kaitsepolitseiametile 3 400 000 krooni eurole ülemineku turvalisuse tagamisega seotud kulude katteks.

Määrusega sätestatakse perioodi 2007–2013 struktuuritoetuse seaduse § 3 lõike 3 alusel ja euroopa komisjoni poolt 25. septembril 2007. a heaks kiidetud inimressursi arendamise rakenduskava CCI2007EE051PO001 (edaspidi *rakenduskava*) prioriteetse suuna suurem haldusvõimekus meetme riigi, kohalike omavalitsuste ja mittetulundusühingute strateegilise

juhtimissuutlikkuse tõstmine (edaspidi *meede*) avatud taotlusvoorude alusel rakendatavateks tegevusteks toetuse andmise ning kasutamise tingimused ja kord.

Lühendid

Väiketähtlühendid

Mõttekas lühendis hoitakse kokku üle poole täheruumidest, sellegipoolest peab jääma arusaadavaks, mis algsõna oli. Kui lühendate sõna „tuhandetele“ tuh, on hästi, kui sõna „tuhat“, ei ole.

Tekstilühendid on väga kontekstitundlikud. Praegu on üsna läbinähtav, et vtl on väiketähtlühend, mõne aja pärast võib see olla meelest läinud.

Vtl ja kirjavahemärgid

Aastal 2012 sai 30 aastat vanaks otsus, et vtl järele üldjuhul punkti ei panda, nt *nt jne*, v.a juhul, kui lühend kattub mõne olemasoleva sõnaga. Sisepunkti kasutatakse siis, kui on oht, et loetakse sõnana, vt v.a. Sidekriipsuga kirjutatakse lühend *n-ö*.

Võõrkeelses lühendis kirjavahemärgid säilivad: *vs., p.f. (pour feliciter)*

Vtl-te käänamine

Kui on tarvis näidata käänat, lisatakse selle tunnus sidekriipsuga, nt *lg-sse*, mitmuses lisatakse tunnus ja käändelõpp: *ptk-d*, *lk-dele*.

Sümbollühendid

Mõned tuntumad sümbollühendite näited on rahvusvaheliselt tuntud §, \$, %, &. Kui neid on vaja käänata, käituvad nad nagu vtl-d, st lisatakse sidekriips: *§-des*.

Suurtähtlühend

Tavaliselt võetakse STL moodustamiseks sõnade esitähed; kui tulemus kattub mõne olemasolevaga, lisatakse iseloomulik(ke) häälik(uid), nt *N*, *NE*, *CNN*, *WTF*.

STL-de käänamine

Suurtähtlühendeid käänatakse tüvevokaali lisamisega alates omastavast, käändelõpu võib liita vahetult, nt *asutas ASi*, *kuulub NAFTAsse*, aga võib kasutada ka sidekriipsu. NB! L-tähega algavad lõpud käändelõpud lisatakse alati sidekriipsuabil, nt *kiri NAFTA-le*.

Lühend ja sõna ühendatakse sidekriipsuga: *IT-pealik*, *inva-WC*, *rg-kood*

Populaarne prefiks e- võib vastavalt sisule olla suur või väike.

- E-ained (E=Euroopa)
- e-akadeemia, e-kiri, e-kaubandus (e=elektrooniline)
- eKr (e=enne)

Numbrid

Tekstis võiks 1–10 kirjutada pigem sõnaga: *kaks olulist seadust, kümme küsimust*.

Kõige olulisem on teha kindlaks, **kas tegu on põhiarvu või järgarvuga**. Põhiarvule ei tohi punkti lisada; järgarvult seda võtta (või kui, siis asendatakse see silbiga *-nda*).

Põhiarvud

Kasutatakse summade, koguste, distantside jne märkimisel: *27 000 eurot 40 senti, 12 kilo, 5000 miili*.

Summade puhul on oluline meeles pidada, kuidas märkida rahaühikut. Jooksvas lauses võiks see näha välja nii: bussipilet maksab 10,80 eurot või 10 eurot/€ 80 senti/s.

Hinnasildil saab ka lühemalt: € 10.80.

Põhiarve käänatakse alates **osastavast**, käändelõpp lisatakse kas sidekriipsuga või ilma. *Soovijate arv on tõusnud 1157(-)ni*. Käändelõppu pole vaja, kui järgneb samas käändes sõna: *avastati 12 juhtumist seitse*.

Põhiarvu ja sõna liitmine

Kui numbrile järgneb ne- või line-omadussõna, võib kasutada sidekriipsu, aga ei pea, nt: *26-aastane või 26aastane*; erandina l-iga algavad sõnad, kus l võib segamini minna 1-ga: *200-liitrine*.

Järgarvud

Järgarvu märgitakse araabia numbri ja punkti või silbi -nda abil: 25., 25ndaks, samuti Rooma numbriga (XXV), viimast näeb küll tavakasutuses üha harvem.

Järgarve on vaja kuupäevade ja aastaarvude märkimiseks.

NB! Oluline on meeles pidada ka selliseid pealtnäha pisiasju nagu tühikuid ja õige kriipsu kasutamist. Kaks järjestikust kuupäeva kirjutatakse sidekriipsuga: *1.-2. mail*;

ajavahemiku puhul tuleb valida pikem kriips: 1.–5. *maini*, ja mõlema puhul kehtib see, et punkti järel pole tühikut, mis muidu peaks automaatselt järgnema igale kirjavahemärgile.

Aastate märkimiseks on mitu versiooni: *2010. aastal, aastal 2011, 2011.–2014. aastani, aastatel 2009–2019.*

Kuupäevad ja aastaarvud dokumendis

Kuupäeva täpsel märkimisel on järjekord selline: päeva järjenumber, kuu nimetus või järjenumber ja aastanumber.

11. juuli 2014 ~ 11.07.2014

Teksti sees tuleks eelistada kuu nimetuse käänamist: 11. juulil 2010.

Kui lisatakse ka kohanimi, ühtlustatakse käänamine: Tallinn, 11. juuli 2010 või Tallinnas 11. juulil 2010

Kuupäev õigusaktile viidates

Kõige ladusam tulemus on, kui järjestada väljaandja nimi, aastaarv, kuupäev, liik ja number: Vabariigi Presidendi 2006. aasta 6. märtsi käskkirjaga nr 137 nimetatud nõukogu liikmed

Lühenda (kindlasti käänates): osaühingule, lõikes, ametiühingus, Euroopa Komisjonist, peab olema, vaata ka lehekülg 210 ja järgnevad, paragrahvides kuus kuni kaheksa

Otsi ÕSist lühendid: arvelduskonto, registrinumber/registrikood, usaldusühing, korteriühistu

Kirjuta arvud numbrita, kasuta võimaluse korral ka lühendeid: neljandast kuuenda maini, saajaprotsendiline, kahekümne teisele kohale, jäi saja viiendaks, üheksakümne teise aasta suvi, kaheteistkümnest tordist jätkus viiesaja külalise asemel vaid neljasajale, tasuda kümme tuhat kakssada eurot üheksakümmend viis senti, viiel protsendil osalenutest.

Paranda vead: 10. 10. 2014, ATV'de, Kanal 2e, 50 tuhandele pealtvaatajale, film kuninganna Elizabeth I-sest, sarja 10nest osast on üles võetud 5, 30 mld. euri, oomega3 rasvhapped, 1930.ndate aastate õhustikust, 70 sentimeetrine jupp, 50nene on tööturul juba tõrjutud,

MP3emängija, 17.septembril, õppis gümnaasiumis 2005-2010 aastal, PDF fail, 3 D film, L.Meri-nimeline.

Kokku-lahkukirjutamine

See on õigekirja raskemaid valdkondi. Ehk on otsustamisel siiski toeks põhimõtted, mille järgi keelekorraldajad kokku-lahkukirjutamissoovitusi kaaluvad.

Semantiline ehk tähenduspõhimõte. Kokkukirjutised tähistavad erinevat mõistet võrreldes samakoosseisuliste lahkukirjutistega, vrd nt *advokaadi saladus ja advokaadisaladus*.

Vormipõhimõte. Nimetavakujuline või lühenenud tüvega sõna kirjutatakse järgneva sõnaga kokku, nt *raudkapp, mistõttu, teenimisvõimalus, puhtjuhuslik*.

Kontekstipõhimõte. Teksti selguse nimel kirjutatakse vahel kokku sõnad, mis võiksid ka lahku jääda, nt *ministri juuresviibimine – ministri juures viibimine*.

Traditsioonipõhimõte. Õigekirjakorra püsimise nimel hoitakse kinni juba kokkulepitust, nt arvsõnade, tänavanimede, ne- ja line-omadussõnade kirjutamine, nt *poolsada, aga pool tuhat, Sõpruse puiestee, kolmekuune, aga kahekümne kolme aastane*.

Sageduspõhimõte. Sagedasi sõnaühendeid kirjutatakse rohkem kokku kui harva esinevaid *tööleminek — näitusele minek*.

Pikkuspõhimõte. Kui teiste põhimõtete alusel kokkukirjutatu läheks liiga pikaks, siis ei saa seda siiski kokku kirjutada, nt *aastalõpu koosviibimine* (vrd *sünnipäevapidu*), *keskkonnakaitse teemaline* (vrd *loodushoiuteemaline*), *teraviljakasvatuseühistu* või *teraviljakasvatuse ühistu*

On mõningaid kohanimesid, kus võib tunduda, et reeglistik ei ole järjekindel. Need tuleb ära õppida. Nt Läänemere maad vs. Põhjamaad; Baltimaad vs. Balti riigid; Vabaduse väljak vs. Keskväljak; Väike-Maarja vs. Väike Emajõgi.

Nimisõnade liitmisel valmistab raskusi omastav kääne, kus tuleb teha sisulisi ja vormilisi otsustusi.

- Liigi tähistamisel kokku, kuuluvuse tähistamisel lahku: *osakonnajuhataja* vs. *osakonna juhataja*
- Kahesilbiline sõna kirjutatakse kokku, rohkemasilbiline lahku: *lasteriided*, *keeltekooll* vs. *nõupidamiste ruum*. NB! Erandeid on: *pühadekaart*, *teadetetahvel* jms
- Kui eelistada ainsust, siis kokku: *ehitusmaterjalitööstus* vs. *ehitusmaterjalide kauplus*, *põhikooli-* ja *gümnaasiumiseadus*.

Veel tuleks hoolikas olla s-liitumisega, nt sellises vajalikus sõnas nagu *ingliskeelne*.

Kokku-lahkukirjutamise tugiküsimus on ka „Mis kuulub mille juurde?“ Võrrelge kaht fraasi:

Uute agentide värbamise katsed = katsed värvata uusi agente

Uute agentide värbamiskatsed = uute agentide katsed kedagi värvata

Tähelepanelik tuleb olla muudes käänetes nimisõna kokkukirjutamisega: *õuesõpe* käib kokku (õppe liik), aga üürile andja lahku, sest pole liik. NB! Seadustest võib selle sõna leida ka kokkukirjutatud kujul.

Omadussõnadest kirjutakse ne- või line-lõpuline eelneva käändsõnaga **kokku**; kui eelneval sõnal on omakorda käändsõnaline täiend, siis **lahku**, nt *meetripikkune* – *kuue meetri pikkune*, *aastavanune laps* – *kolme aasta vanused lapsed*.

Arvsõnadest kirjutatakse **kokku** -teist(kümmend), -kümmend ja sada, **lahku** kõik ülejäänud. NB! Järgarvud nagu kahetuhandes, kolmemiljones kirjutatakse siiski kokku.

Käändsõnad, määrsõnad ja tegevusnimed kirjutatakse **teigusõna** pöördelistest ja käändelistest vormidest üldiselt **lahku**, nt *kass oli kappi läinud* – *kappi läinud kass*; *hõlpsasti õpitav reegel*; *kannatada saanud usaldus*, *hilja lõpetatud töö*.

Üks mööndus käib aga **ühendverbide** ja **väljendverbide** kohta. Mis need on? Need on ühendid teigusõnast ja kas määr- või käändsõnast, mis koos saavad uue tähenduse.

- ÜV = määrsõna + verb, nt ette tulema, kokku võtma

- VV = käändsõna + verb, nt villast viskama, lulli lööma, silma torkama (üldse on sageli tegu idiomaatiliste väljenditega).
- **lahku** käivad sel juhul öeldis, ma- ja da-tegevusnimi ja nende käänded, nt *on ette tulnud; teemat kokku võttes; lulli lööma*
- **kokku** käivad täiendina esinevad vormid (nud-tud-v-tav-mata), nt *ettetulevad raskused, kokkuvõetud jõud, silmatorkav segadus*.

Tuleb hoiatada selle eest, et kokku ei kirjutataks selliseid verbi ühendeid, mis kindlat uut tähendust ei paku, nt tavalised ajamääruse/viisimääruse ühendid, nt *äsja ilmunud, raskesti seeditav*.

Muutumatud sõnad kirjutatakse tavaliselt **lahku**: *väga meeldiv, välja arvatud; teed pidi, peale selle, minu meelest*; uue tähendusega liitumid **kokku**: *tagaselja, seljataga, ümberringi*.

Sidekriipsu abil liitmine

Sidekriips on, nagu nimigi ütleb, siduv kriips, seega kasutatakse teda millegi ühendamiseks. Näiteks

lühend+sõna: *PIN-kood*

kaks täiendit: *liiva-mudapüüdur, ostu-müügileping*

nimi+ne/line-sõna: *Sahara-tagune*

omasõna+tsitaatsõna: *ad hoc*-otsus .

Eestpoolt mäletate ehk veel lühendite ja numbrite käänamist, kus sidekriipsu abil liideti mitmuse tunnus ja/või käändelõpp.

Sidekriips või mitte?

Otsus tuleb langetada sõnade vormi uurides.

- Sidekriipsuga: aasta-aastalt, järk-järgult
- Lahku: aastast aastasse

- Kokku: järkjärguline

Kas nimetavaline või omastavaline liitumine? Otsi sõnaraamatust õiged versioonid

Kullerteenus/kulleriteenus, räppkontsert/räpikontsert, taustteave/taustateave, taustuuring/taustauuring, lõppklass/lõpuklass, tekstisõnum/tekstisõnum, eksperthinnang/eksperdi hinnang, audiitorfirma/audiitorifirma, postside/postside, kontserttuur/kontserdituur, mobiilmakse/mobiilimakse, tekstiiltooted/tekstiiltooted, kontrollsüsteem/kontrollisüsteem, vorsttooted/vorstitooted, kokteilkirss/kokteilkirss, seksturism/seksiturism

Kirjuta kokku, mis kokku käib. Kahtluse korral tuleta meelde mõni ülalloetletud põhimõtetest. Kasuta vajadusel sidekriipsu.

Luitunud sinine tekk, röst sai, liikmes riik, liigese valu, 16 aastasel, röösk koor, hapu koor, põlvest põlve, kohtunike kogu, nelja täрни hotell, valge sinise triibuline, elu koha järgne, islami riigid, ema keele päev, pühakute päev, kõigi pühakute päev, aasta aru anne, 2010. aasta aru anne, majandus aasta aru anne, silmast silma kohtumine, õige usu kiriku pea, nõu pidamise ruum, e posti aadress, käsu korras, minuti täpsusega, saate lõpu poole, linna osa vanem, Kristiine linna osa vanem, lemmik raamat, päeva pealt, töötab koha peal, GMO toidud, toon toonis, toon toonilt, juurvilja *julienne*, rooma katoliku, kurgu nina kõrva arst, suve lõpu soodus pakkumine, jõulu alla hindlus, silma ümbrus kreem, soovi korral, vähem oluline, saatja aadress, sõbra päeva pidu, ahvi aasta Skorpion, üks üheselt, vana kooli saund, juhatuse liige, must valgel, musta sõstra jogurt, sini must valge, kahe ja poole aastane laps, kaks tuhat liiget, kahe tuhandes liige, kahe tuhande esimene liige, Skandinaavia maad, Kohtla Järve lähedane, haridust tõendav dokument, ei keegi, mitte keegi, mitte võitnud pilet, saada olev summa, dokumendi läbi vaatamata jätmine, vast valminud, vett mitte läbi laskev, kaasa rääkimine, ette tänades, kofeiini sisaldav, kasutusel olev, eel mainitud, käsitsi valmistatud, ise enesest mõistetav, tõtt öelda, varem esitatud seisu kohad, hästi leitav, vaevu märgatav, linna õppima tulek ja maalt ära kolimine, all pool olev, vähe kasutatud rõivad, kirja teel, kuhu kohta, kuhu poole, mis pärast, see tõttu, kus juures, mis tahes nõu anne, välja arvatud, sõna sõnaline, rahvaste pall, peata olek, aru ande ja valimis koos olek, Balkani maad, oma valitsuste vaheline, L kujuline, I maailmasõja aegne, 20 liitrine, kolme miljones auto, aasta aastalt, aastast aastasse, vähem tuntud vend, järele joostes, kaalu alandav toime, mango

meloni jäätis, kes tahes, üks ühene, Interneti lehekül, interneti lehekül, kord korrald
tugevam, Läänemere äärsed, sini must valge lipp, 36 kohaline buss, moe *show*, maast
madalast, kahe inimese tuba, mee maitseline komm, kehva poolne inglise keele oskus,
inglise keelne raamat, teadete tahvel, üürile andja, punase veini kaste, puna veini kaste,
lemmik parfüüm, edasi tagasi pilet, nõuete kohane, järk järguline üle minek, kahe tuhande
esimene aasta, eel nimetatud, isikut tõendav dokument, (kattub) üks ühele, enam vähem,
just nimelt.

Vormiõpetus

Mida eestlased raskeks peavad, on kõige paremini teada keeleabi andjatel. Tutvuge neile
esitatud küsimustega, küllap leiate midagi, mis teilegi on peavalu valmistanud.

- rasked küsimused keelenõustajatele:
<http://keeleabi.eki.ee/artiklid2/morfoloogia.html>
- käänamise üksikjuhte: <http://keeleabi.eki.ee/index.php?leht=4&act=2&vld=37>
<http://keeleabi.eki.ee/index.php?leht=4&act=2&vld=38>
- pööramise üksikjuhte: <http://keeleabi.eki.ee/index.php?leht=4&act=2&vld=42>

Käänamise põhivõte

Lihtne spikker abiks käänamisel on aga selline. Teada tuleb kolme esimest käänat, nt
kontsert – kontserdi – kontserti. Selle info saab loomulikult sõnaraamatutest.

Ainsuse omastavast saab kõik ainsuse käänded ja mitmuse nimetava: *kontserdile*,
kontserdid; ainsuse osastavast saab mitmuse omastava ja sellest kõik ülejäänud
käänded: *kontsertide*, *kontsertidele*

On omajagu üksikjuhtumeid, kus kolme esimese käände moodustamisega on raskusi:

- **au** ja **nõu**: a osastav lõputa, ka liitsõnas, nt *seda eelnõu*;
- **pesa**-tüüp a osastav lõputa, nt *suurt pindala*, *pikka loetelu*;
- eda-adjektiivid: ainult e-lõpulised omadussõnad saavad -da lõppu, nt *magedat*,
kadedat;
- **hammas**-tüübis kaob s omastavas käändes, nt *aldis* : *alti* : *aldist*;

- ik-lõpulised sõnade puhul tuleb meeles pidada, et kui on järjest kaks III vältes silpi, nt *ohtlik*, on osastav *ohtlikku*; kui esimene silp on II vältes, nt *pealik*, on osastav *pealikut*.

Samuti on teinekord keeruline võõrsõnade tüüpidesse liigitamine:

- **õpik**-tüübi äratundmine: omastavas kolm silpi, nt *vi-de-o*, seega *videoid*;
- **jalg**- ja **sepp**-tüübi äratundmine võõrsõnades, nt *kontsert*, *kuurort*.

Nimede käänamine

Eesti nimesid käänatakse nagu vastavaid eesti sõnu, v.a juhul, kui isik on ise palunud erandlikku muuteparadigmat. (Vt paradigma selgitust käepärastest sõnastikest.)

Erandid: a) *pesa*-tüüpi nimed, nt Hainsalut

b) erandliku omastavaga nimed, nt Raag-Raagi,

c) omadus- ja arvsõnalised nimed, nt Kare, Viies

Ülakoma kasutatakse juhul, kui nime algkuju võib jääda läbinähtamatuks, nt Mäele võib olla algselt olnud nii Mägi kui Mäe, seega Mäe'le aitab mõista, et algvorm on Mäe.

Üldine soovitus on sõnastada dokumendid nii, et kohe teksti alguses oleks pärisnimi nimetavas käändes kirjas.

Pööramine

Siin paistab põhiraskus paistab olevat taas tüübi kindlaksmääramine, õigupoolest, eeskuju leidmine. Liigne lootmine vaistule võib eksitada ('see üks sõna pöördus nii, see on sarnane, ehk pöördub ka'), sest mõned sõnad on astmevahelduslikud, mõned mitte; mõnedel näib olevat mitu analoogi, mille najal neid muuta. Nt *töötama* pöördub nagu *muutuma*, *tüütama* aga nagu *hakkama*. Rasked verbid on *teistma*, mis pöördub nagu *tõstma*, *veenma* ja *möönma*, mis muutuvad nagu *laulma*; *naasma* pöördub nagu *tõusma*.

Käänamise harjutusi

Moodusta ainsuse osastav nimedest, ainsuse ja mitmuse osastav rahaühikutest.

a) Julia Laffranque, Linos-Alexandre Sicilianos, Paulo Pinto de Albuquerque, Işıl Karakaş, George Nicolau, Andras Sajó;

b) *lekk, lari, dirhem, seekel, vonn, ringgit, leu, kuna, rand, forint.*

Moodusta ainsuse ja mitmuse omastav ja osastav sõnadest *öine, omas, edasine, kalvados, maias, šerif, spagett, petank, piksel, hiphop, mastif.*

Pööramise harjutus

Moodusta lihtmineviku ainsuse 3. pööre ja kse-olevik sõnadest *taatlema, värbama, laadima, pärgama, autentima, teistma, igama.*

Moodusta lühike ülivõrre sõnadest *soe, arg, õudne, säästlik, kurb, aldis.*

Lauses peavad olema:

- õiged sõnad – lihtsad, täpsed, õige tähendusega;
- õiges vormis – arv, käänded-pöörded, ajavormid jne;
- õiges järjekorras - vana info ees, uus järel; Õ2 jne;
- õiges seoses – kokkukuuluvad sõnad lähestikku;
- et midagi poleks puudu – rõhulaiendid, sidususelemendid;
- et midagi poleks üle – kaotada kordused ja liiasus.

Sõnavalik: üldkeel ja oskuskeel

Sõna ehk lekseem on keeleüksus, koosneb vormi(de)st ja sisust: *skaipima:skaibi/ta/kse* .
Mõiste on teadmusüksus, mida tähistab termin. Termin võib olla sõna või sõnaühend.
Vahel kasutatakse mõistet ja terminit läbisegi, seda ei saa pahaks panna, aga võiks vältida. Õigusaktide puhul on kasutusel ka termin „legaaldefiniitsioon“, millega määratletakse sõna või väljendi tähendus selle seaduse mõttes.

Keele **põhisõnavarasse** kuuluvad kõige sagedamini kasutatavad sõnad. **Üldsõnavara** on keelekasutajale igapäevaseks toimetulekuks vajalik sõnavara. **Oskussõnavara** on

eriala või tegevusvaldkonna erisõnavara. Oskuskeelendid kanduvad üldsõnavarasse, kui sellega tähistatud mõiste osutub igapäevaelu lahutamatuks osaks. On juuratermineid, mis üldsõnavaras on erinevalt sisustatud, nt ei tee keele tavakasutaja vahet altkäemaksul ja pistisel. Õiguskeelel kui korrastatud allkeelel on teisigi iseärasusi tavalise normkirjakeelega võrreldes, isegi sõnamoodustuse tasemel. Kui üldkeeles räägitakse suutlikkusest ja riivamisest, on õiguskeeles sagedasemad suude ja riive.

Kui uuele mõistele on vaja sõnalist katet, on meil mitu võimalust.

Olemasolevaid sõnu saab **liita**, tekitades püsiühendeid ja liitsõnu, nt *kõnet pidama* või *juuksepikendus*.

Olemasolevatele tüvedele saab lisada **tuletusliiteid**, nt *guugeldama*. Levinumaid tuletusliiteid leiab „Eesti keele käsiraamatust“.

Olemasolevale sõnale saab **anda uue tähenduse**, nt *laks* tähenduses 'annus, uim'. Sellisel puhul on sageli tegu metafoori ehk varjatud võrdlusega. Tähendus kantakse ühelt sõnalt teisele, sest nende sõnadega tähistatavas on ühisjooni. Õnnestunud metafooris on see ühisjoon ilmne ja sõnadega tähistatu erinevused seda ei varjuta.

Uusi tüvesid saab **laenata** murretest (nii koha- kui ka sotsiaalsetest) või teistest keeltest.

Uusi tüvesid saab ka ise **luua**, aga neid on raskem üldisesse käibesse saada. Sellegipoolest säilitatakse neid teinekord sõnaraamatutes, sest mõni hästi unustatud vana võib mõne aja pärast jälle uus ja kasulik tunduda.

Sõnavara laieneb aga iga päev keele kujundliku kasutamise toel ja selles rikastavas tegevuses saab osaleda igaüks, kes leiab tabava seose mõne olemasoleva keelendi ja tähistamist vajava nähtuse vahel.

Kriteeriumid termini loomisel või valikul

- lühidus
- ühemõttelisus
- läbipaistvus

- sobivus keelesüsteemidesse

Kontrollküsimused

- Kas on sobiv tüvi?
- Kas on sobiv tuletusliide?
- Kas tuleks valida tuletis, liitsõna või sõnaühend?

Vali sõnapaaridest terminiks sobivaim, lähtudes neljast kriteeriumist: lühidus, ühemõttelisus, läbipaistvus ja süsteemi sobivus. Kommenteeri ka muid aspekte, mis mõne sõna puhul silma jäävad.

Administratiiv- – haldus-, altkäemaks – altkäelis, äbarik – enneaegne laps, kinnihoidkaristus – vabadusekaotuslik karistus, orjes – servituut, võibuvus – potentsiaal.

Sõnavalik määrab suuresti ka teksti stiili. Põhilised näpunäited on järgmised.

- Igal sõnal on teatav stilivarjund: kass – kiisu – hiirekuningas
- Igal sõnal on oma kindlad semantilised ja süntaktilised seosed.
- Nt *kiisu saab näuguda, kuid mitte haukuda*; *kiisu* on nimisõna, seega saab esineda lauses aluse/sihitise/öeldistäite/määrusena, kuigi mõeldav on ka täiend, nt *veel kiisuma olekuga*
- Enamikul sõnadest on mitu tähendust.

a) konnotatsioon ehk kaastähendus: *kiisu* vs. *kassiraisk*

b) ülekantud tähendus: *kiisu*=taksodispetšer

Uued väljendid: *kasse* karjatama

Jaga sõnad viide rühma stilivärvingu järgi: luulekeelsed, madalstiilsed, argikeelsed, murdelised, oskuskeelsed. Kasuta ÕSi päringuvõimalust. Põhjenda, miks paigutad mõne sõna argikeelsete, mõne aga madalstiilsete hulka.

adapter, hoidel, huljuma, hõllandus, händ, jama, jaunis, jobukakk, karman, kasvik, kesv, kimama, kinga saama, koolma, kraade, lakkekrants, lõust, majesteetlik, manu, moosima, murend, mõõdik, mõõtel, paleus, peni, pervo, puusse panema, põrpiv, raibe, rölge, sisask, sitt, sulnis, suud andma, tatt, trehvama, tüng, utma, väits, välp, õhkjas

Mõned klassikalised nõuanded kommentaaridega.

1. Kasuta ainult täpseid ja vajalikke sõnu. Paronüümid ehk sarnassõnad on ohtlikud seetõttu, et nende tähendust eristab teinekord vaid üks täht, nt *omastama-omistama*. Liigsõnalisus on ohtlik seetõttu, et võtab lugejalt ära energiat, mis muidu kuluks teksti mõtte kiirele taipamisele.
2. Hoidu moesõnadest, kõnekeelsustest, võõrkeeltest. Avalikul kommunikatsiooniväljal tegutsejatel on aeg-ajalt lemmiksõnu ja -väljendeid, mida tühimusega kasutatakse. Kõik valdkonnad on ilmtingimata *maastikud*, mida tuleb *kaardistada*, *päeva lõpuks on kriitilise tähtsusega prioriteerida haridussfääri toimejõudlust* jne.
3. Kasuta selgesti mõistetavaid kujundeid. Kui üldse peab piltlikult väljenduma, siis hõlpsasti lahtimõtestatavate võrdluste ja metafooride abil. Samas, ülekulutatud piltlikud väljendid (vt eelmist punkti) ei tule samuti teksti ilule kasuks.
4. Ole ühemõtteline. Tahes-tahtmata võib mingi sõna tähendusnüansse tundmata luua olukorra, kus lause on mitut pidi mõistetav.
5. Väldi bürokraatlikku keelekasutust. Jah, see võib näha välja ametlik ja keeruline ja uhke, aga on kõige kiirem viis lugeja enda vastu häälestada.

Paranda vildakat kujundikasutust. Abi saab Asta Õimu brošüüridest „Komistusi metafooridega“ keelehooldekeskuse leheküljelt.

Ajudele käib see reklaamide lõppematu ajuloputus.

Ööklubi niigi arust ära publikut lasti vastu keskööd hullutama strippar Marco.

Nii saavadki meie poliitilises konnatiigis broilerid väga ruttu võimu juurde.

Jumekas diil paistab olevat linnaisadevaheliste jõujoonte uute ümbermängimiste vili.

Lumisel väljakul peetud heitlus elu ja surma peale päädis väravateta viigiga.

Riskide kaardistamisel kokkujooksunud juhtmeid aitas kontorirottidel lahti harutada raju pidu, kus DJ tõmbas inimesed käima juba esimese setiga.

Kallutatud meedia meelest ei vääri niisuguste probleemidega tegelemine küünlaid.

Kodumaale tagasi kutsutud talentidest sai esimene pääsuke juba külakapellmeistrilt kinga.

Hea sooritus poolfinaalis taastas klubi vahepeal kolinal kukkunud maine.

Mõttetu on oma ebaedu tagant kellegi karvast kätt otsida, kui ise pole lihtsalt kirkaim kriit karbis.

„Irimaa on maa, mis oli 2008. aastal – kui kriis meid tabas – kuristiku veerel. Aga täna on nad tormiselt merelt samahästi kui tagasi, peaaegu kriisist väljas,“ teatas Sarkozy.

Tee kõnekeelsetest pealkirjadest kirjakeelsemad variandid.

JP paneb aastavahetuseks Eestist ajama

Vahi värki: kes tõmbas end heategevuse nimel paljaks?

Uuel aastal moeämbriteta ehk sada soovitus igaks elujuhtumiks

Leedu eesistumine on Eesti ja Läti juba endast välja viinud

Kõige kaunimate koibadega konnake on RH

Vaata glorioosseid ja kauneid Eestimaa uhkuse galale saabujaid

Aasta uudisfeilid. Reporterite elu pole tõtakas maailmas kerge

Vene väljaanne kiidab: Tõnis Mägi pani kõigile artistidele pika puuga ära

Tahad Eminemi oma jõulupeole? Kõhi keikkapappi...enam kui 2 miljonit \$

Khloe Kardashianil sai siiber: ta lahutab krakki suitsetavast abikaasast

Lihtsusta sõnastust

Õppekavade diversifitseerimine on küll igati tervitatav, aga päris personaliseeritud

õpiteekonda ei saa siiski tolereerida. Initsieeritud muutusi tuleb jõuliselt kommunikeerida,

kui soovitakse nii sofistikeeritud regulatsiooni massidele tuttavaks teha. Campus'es pole aga

ühtki komfortset lounge'i. Force majeure ei lasknud mul paneeldiskussioonile jõuda, sorri.

Teatavas situatsioonis võib selline sensitiivne sfäär prioriseerimist vajada. Mõningal määral

võib valitsuskoalitsioon oma otsustele negatiivset feedback'i lubada, aga pikemas

perspektiivis töötab see vastu momendil soodsale töökliimale. Eelkõige finantsiliste

vahendite puudumise tõttu on markantsemate kultuuritegelaste subsideerimine

minimeerunud. Illusoorsest ei maksaks elada. Igähe huvides on ühiskonda perfektsemaks

muuta. Tõusnud on kõrgharidusele pretendeerijate arv. Praktiliselt keegi ei suuda kõigis

teemades ideaalselt orienteeruda. Nii komplitseeritud protseduur see regamine ka nüüd pole. Penoplastist peletiste massiivne ilmumine linnaruumi signaliseerib kreatiivsuse täielikku regressiooni.

Kõrvalda liigsed sõnad

1. Vahel on võimalik deposiit ka reisibüroo kaudu eelnevalt ette maksta. 2. Sel aastal naiskoor enam uute liikmete võrra ei täiendu. 3. Nüüd on ta meie peres nagu püha ikoon. 4. Vaesete ja rikaste perede tarbimiskulutused erinevad mitmekordselt. 5. Õnnetusejärgselt seisnud trammid sõidavad taas. 6. Alates homsest 12. sept. on Teil võimalus harrastada Kalevi Spas erinevaid sportimisvõimalusi. 7. Nabluse ülikool ei tunnista suitsiiditaputerroristi oma üliõpilaseks. 8. "Oleksin võinud potentsiaalselt surnud olla, " sõnas Lasnamäe linnaosa valitsuses peaspetsialistina töötav AA. 9. Sel nädalal saab alguse viimaste aastate üks suuremamahulisemaid ehitusprojekte Eestis. 10. Need näited ei ole täiel määral piisavad tõestamaks seda, et küsimus on juba lahendatud. 11. Koheselt suundusid sündmuskohale kõik politseipatrullid.

Leia lausetes kohad, kus on ilmselt mõeldud vastupidist.

1. Tabasime mitmeid vigu, mida lihvima peame. 2. See osa on ka M-i tekstis ainus, kus ei puudu prouale iseloomulikke kirjavigu. 3. Ettevõtte sünnipäeva on mitu aastat tähistatud 16. detsembril. See kuupäev pärineb aastast 1992, mil asutati AS Eesti Telefon, praeguse Elion Ettevõtete õigusjärglane. 4. Neist maanteedest on saanud kasvav pudelikaal Tallinna liikluses. 5. Treeningutel tuleb taastada vedelikukaotus.

Lisa puuduvad sõnad, paranda ka muud vead.

1. Sealt leiab tänavakunstnikke, kaubitsejaid, kastaniküpsetajaid (said ära proovitud – päris söödavad) ja kaarikusõidu pakkujaid. 2. Toidud serveeriti taldrikutel, millest üks pandi välja messiküllastajatele vaatamiseks ning viis tükki läks kohtunike kogule maitsmiseks ja hindamiseks. 3. Ta oli Soome enimmüüduid ja armastatumaid muusikuid, kirjutab Helsingin Sanomat. 4. Kes muu kui lapsevanem peaks neile vead kätte näitama ja õigele teele juhtima. 5. 21. detsembril vaatab-maitseb nõudlik zhürü kõik laekunud tööd ükshaaval läbi ja kuulutab välja kõige lustlikuma, omapärasema söödavama ja ehedama piparkoogimeistri.

Vali õige paronüüm.

1. Minu jaoks on selline käitumine (käsitamatu, käsitlematu). 2. (Edastasime, edestasime) selle teate suure kiiruga, (tunnistas, tunnustas) peatoimetaja. 3. Direktor (loendas, loetles) põhjusi, miks asjad allamäge lähevad. 4. Käsiravimite (tarvidus, tarvitus) on viimasel ajal kasvanud. 5. Tema tööle (ennetamine, ennistamine) oleks väga suur viga. 6. (Õieti, õigesti) pole keegi milleski otseselt süüdi, kui ma nüüd dokumentidest (õieti, õigesti) aru sain. 7. Sportlase tippvormi püüti (ajatada, ajastada) olümpiamängudeks. 8. Mingi sisemine (aje, ajend) sundis teda sõbrale külla minema. 9. Vanaema (kirjatud, kirjutatud, kirjeldatud) kindad ja sokid aitasid mul talve üle elada. 10. Tema (eestindatud, eestistatud) on muuhulgas „Beowulf“ ja „Vanem Edda“. 11. Kõik nägid, et ta pisarad on (ehedad, ehtsad). 12. Algaja üritas vestlust (juhatada, juhendada, juhtida) urmasvainoliku söakusega. 13. Õpitut tuleb (kinnitada, kinnistada) kordamisega. 14. Arsti sõnad (kinnitasid, kinnistasid) patsiendi usku tervenemisse, kuigi ta oli endiselt üsna kriitilises (seisus, seisundis). 15. Tekst peab olema korralikult (liigestatud, liigendatud). 16. Kui ilus, (õhkis, õhkas) memm laste tantsu vaadates. 17. Tulud jagunevad (järgnevalt, järgmiselt): (alalistele, alatistele) kaastöötajatele 75%, ajutistele 25%. 18. Tema (erakordne, erakorraline) sarm päästis olukorra. 19. Õnnetu (juht, juhused, juhtum) viis meid lahku. 20. Kui seda täpselt reegli (järgi, järele) teha, tuleb välja mingi segadus. 21. Maksuvõla (ajatamiseks, ajastamiseks) tuleb jõuda maksuhalduriga kokkuleppele.

Leia ja paranda eksimused paronüümivalikus.

1. Leinatalitus algab kell 11.30. 2. Seminari juhib professor Epp Lauk ja paneeldiskussiooni ohjeldab Maimu Berg. 3. Kas sellest rahast midagi järgi ka jäi? 4. Mitte et hotellid koos kogu kaasneva ümardamisega toredad poleks. 5. Töötingimused on läinud Rootsi kapitalile kuuluvas sisustusketis nende hinnangul sedavõrd ebainimlikuks, kus isegi vetsus võib käia vaid loetletud minutite jooksul. 6. Kolmapäeval tuleb Riigikogus kolmandal lugemisel vastuvõtmisele töötajate usaldusisiku seaduse muudatused, mis on viimase aasta jooksul põhjustanud teravat vastuseisu sotsiaalministeeriumi ja ametiühingute vahel. 7. Sealt saab palju ideid, kas või pühasse iide minek või lintide sidumine puude külge. 8. On loorberiliste sugukonda kuuluv higlihaljas põõsas või madal puu, mis pärineb Vahemeremaade idaosast ja Väike-Aasiast. 9. „Neid inimesi, kes Ameerikas vabaturma läksid ja lennukeid õhkasid, süüdistatakse islami fanatismis, mida ei ole olemas,“ ütles Ahmet ETale. 10. Eesti oli 1990.

aastal maailmas kolmandal kohal, nüüd oleme langenud teise kümnendisse. 11. Lääne-Saksamaalt omistatud teosed on siiani kahe riigi vahel vaidlus-alane küsimus. 12. Teadlased esitasid uut Estonia huku versiooni. 13. Dokumendis määratletakse kindlaks asjad, mida hakatakse kohe ringi tegema. 14. Andmeedestus kiirus on alla igasugust arvestust. 15. Asist juttu tema suust ei kuule. 16. Taas sirutas ta näpud võõra vara järgi. 17. Kuigi ta nägu oli naerul, ei paistnud ta silmist ehe rõõm. 18. Küll aga meeldib talle nautida kuulsusega kaasnevad hüviseid nagu kiire teenindus. 19. Kui ohutusnõudeid ei jälgita, võib kogu üritus freskoga lõppeda. 20. Toiduainete käitajal peab olema kehtiv tervisetõend. 21. Edoald läkitati saadikuks Põhja-Koreasse. 22. Sinilipp, väikesadama või supelranna rahvusvaheline kvaliteedimärgend, näitab, et seal täidetakse keskkonna- ja heakorranõudeid). 23. Pragmatiseerumine osundab aineliste ja üldkultuuriliste väärtuste tasakaalu muutustele viimaste kahjuks. 24. Eesmärk pühendab abinõu. 25. Kui reaalne see plaan on? 26. Illegaalne ehitustegevus küll seisatati, aga kedagi vastutusele ei võetud. 27. Soovitava kirjanduse nimekirjas olevad teosed ei ole kohustuslikud. 28. Nulltolerantsi vasteks on pakutud täisleppimatus. 29. Selle jutu peale vaadati teda uskumatu näoga. 30. Võtan seda preemiat kui oma elukutse vääristamise märki. 31. Ühtin eelkõneleja arvamusega.

Lauseõpetus

Eesti lause kese on öeldis, mille ümber paigutatakse kõik ülejäänud lauseliikmed.

Sageli on ametitekstide verb n-ö tühi, seega tuleb otsida järgmist verbipõhist keelendit: lauselühendit või deverbalaalnoomenit. Kui leiate mõne (enamasti mine-vorm või olema + v/tav-kesksõna), kaaluge, kas poleks võimalik sellest jälle pöördelist vormi teha.

Liialdatud näide on laenatud Marek Drevingi artiklist „Euroopa Parlament eurokeele kaasotsustajana. Kas Euroopa Liidu õigusaktide ja muudatusettepanekute keerukas ringmängus on kohta ka ilusale keelele?“, mis on ilmunud kogumikus “Kas eurotekstides on kohta ilusale ja selgele keelele?": mine-vormi **vältimise tagamiseks on oluline meelespidamine**, et tõlkesse mine-lõpulise sõna kirjutamise tahtmise tekkimisel on oluline mõelda, kuidas võimaldada selle tegusõnaga asendamise saavutamise tagamine.

Öeldise vormide õigekeelsuse kohta mõned näpunäited.

Arv ja isik ehk ainsus/mitmus ja pööre. Alus ühildub öeldisega/öeldistäitega isikus ja arvus, aga keeruline on valida siis, kui alus on fraas.

Ja-ga ühendatud alused nõuavad mitmust: *Eesti- ja ingliskeelne tekst on autentsed. Mina ja sina teame, et see on mitmuses.*

Hulgasõna nõuab ainsust: *Enamik inimesi kasutab ainsust.*

Arvsõnafraasi puhul sõltub vorm tegusõna sisust ja fraasi kohast lauses: *kaks inimest mõtlevad, kas ainsus või mitmus; kohale jõudis ainult kaks inimest.*

Täiendiga arvsõnafraas on kindlalt mitmuses: *kaks eriti nutikat inimest teavad, et ikka mitmus.*

Õeldise aeg

Kui midagi toimub praegu, üldiselt või igavesti, siis tuleb kasutada olevikku. Olevik asendab eesti keeles ka tulevikku.

Riigikogu võtab seaduse/seadusi vastu. Aga ükskord algab aega...

Kui millalgi kindlas ajavahemikus või kindlalt teada ajahetkel toimus, siis lihtminevik.

Riigikogu võttis üleeile vastu seaduse. Reedest pühapäevani kehtisid erihinnad.

Kui midagi on valmis tehtud, siis täisminevik, nagu ka siis, kui millalgi algas ja praegu jätkub.

Riigikogu on sellise seaduse vastu võtnud. Olen seda mõtet tükk aega mõlgutanud.

Kui millalgi minevikus leiti, et midagi on/ei ole toimunud, siis enneminevik.

Riigikogu ei olnud eilseks seda seadust jõudnud vastu võtta.

Aega peaks lauses võimaluse korral väljendama nii, et mis juhtus enne, peab ka lauses kõigepealt olema.

Võtnud end viimaks kokku, kirjutas ta kirja ühe ropsuga valmis.

Tulin, nägin, võitsin.

Võõrkeeltest valguvad sisse “saab olema”-tulevik ja “on tegemas”-olevik. Soome keelest ka “tuleb olema”-tulevik. Vältigem.

Isikulisus ja umbisikulisus ehk aktiiv ja passiiv

Kui tegemist on vähegi sihitud ja aktiivse tegevusega, on ülioluline tegija lihtsalt ja selgelt teada anda.

Firma X poolt pole teostatud toote remonti. → Firma X pole toodet ära parandanud.

On võimalik, et laused ongi tegijata, vastavalt kas üldisikulised või passiivsed ehk umbisikulised.

Töö tuleb ära teha. Töö tehti ära. Rakendusmeetmetega sätestatakse...

Umbisikulisuse pluss on see, et fookuses on nimisõnaga esitatud termin vm oluline element: *Töö tuleb ära teha* – ükskõik kes teeb, peaaigi, et tehtud saab.

Umbisikulisuse miinus on see, et kaob seos tegude ja tegijate vahel, mis aga võibki eesmärk olla: *Töö tuleb ära teha* – jah, aga kes ikkagi teeb?

Kõneliik ehk jaatav ja eitav kõne

Lühem ja asjalikum on jaatus. Eesti keeles eitatakse tegusõna.

Soovib mitte vabandust, vaid kahju korvamist. → Ei soovi (mitte) vabandust, vaid kahju korvamist.

Eitava kõne vormid on pikemad ja paljusõnalisemad kui jaatava omad, sellepärast võiks kaaluda jaatavas kõnes ümberütlemist.

Ei paista silma mitte ainult ilu, vaid ka tarkusega → Paistab silma nii ilu kui (ka) tarkusega.

Samuti jääb mitmekordse eituse taha teinekord peitu selge mõte: „Ilmselt see formuleering viitab väga selgelt, et ei ole põhjust öelda, et K-l puudub igasugune puutumus selle kaaperdamisjuhtumiga,“ ütles valitsusjuht.

NB! Eitava lauselühendi saame ma-tegevusnimest, nt *ohtu nägemata*, mitte *ohtu mitte nähes*.

Õeldise laiendid

Tähtsaim neist on sihitis. Täis- ja osasihitise vahel valimine sõltub tegevuse võimalikust tulemuslikkusest ja kestusest.

Sõlmisid lepingu, lepingut sõlmides vaieldi kõvasti.

Õeldise laiendite puhul räägitakse ka reksioonist ehk sõltumisest ehk sellest, millises käändes verbi laiend peab olema või missugune kaassõna põhisõnaga kokku käib. Vältige täielikku absurdi nagu „hambapasta kaariese kaitseks”, samuti mõne kaassõna (*osas, suhtes, kohta*) või käände ülekasutust.

Loetelu reksioonidest vt

http://engine.koduleht.net/templates/keelehooldekeskus/files/mdl_files.php/reksioonid_7.indd.pdf

+ alati saab kontrollida ÕSist. Kohustused kellegi...?

Määrustest

Nt omandisuhet näitab eesti keeles valdajamäärus – alalütlevas käändes nimisõna:

*Direktoril on õigus määrata lisatasu; *direktor omab õigust; põhjuslikku seost kaassõna 'tõttu': arvutirikke tõttu ei saanud ankeeti elektrooniliselt täita; *seoses arvutirikkega.*

Mõnd käänat ja kaassõna kasutatakse liiast, nii ähmastub lauses muidu selgelt väljendatud kognitiivne seos. Nt **piletite müük lennukitele – lennupiletite müük, arvamus eelnõule – arvamus eelnõu kohta; tunnistus keeleoskusest – keeleoskuse tunnistus.*

Ühildumine

Eesti keele vormirikkus toob kaasa mõned probleemid, mida indoeuroopa keeltes ei esine. Näiteks tuleb siin tuua lisand ehk nimisõnaline täiend. Kui räägime inimestest, lisame näiteks ette elukutse või sugulusastme – *juhataja Kask, tädi Maali*. Selline ühesõnaline, ainsuses ja rõhutamata lisand jääb põhisõna käänates muutumatuks. Kui aga lisand on mitmesõnaline või mitmuses, tuleb ka käänata: *õppeosakonna juhatajale Kasele, õdedele Tihedatele*.

Paar rasket ühildumisjuhtu. Kõigepealt omadussõnaline määrus, mis jääb ka mitmuses aluse puhul ainsusse, vrd *Põsed olid punased* vs. *Põsed läksid punaseks*. Teiseks väljajäätelised fraasid nagu *Eesti ja Läti president ei kohtu sel aastal*, mis ei tähenda sugugi, et meil on kahe maa peale üks riigivanem, vaid et kummalgi on ikka üks ja oma; selle lause mitmuses öeldis näitaks selgemalt, et tegu on kahe inimesega.

Lauselühendid

Lauselühendi teine nimi on sekundaartarind, st lauselühendi keskmes on lause **teisese** tähtsusega tegusõna käändelises vormis, nt *nuttas vasakule ära*.

Lauselühendid küll tihendavad teksti, aga muudavad selle ka raskemini arusaadavaks.

Tegusõnadest kiputakse teinekord tegema nimisõnu ehk substantiive, enamasti teonimesid. Selle nähtuse nimi on nominalisatsioon (noomen – käändsõna) ja seda tavatsetakse pidada üheks kantseliidi ilminguks, seega ebasoovitavaks. Asi pole muidugi nii, et peaksite kõiki mine-vorme vältima.

Nominalisatsiooni pluss on see, et saab varem esinenud situatsiooni kokku võtta.

Lumi sulas ära → *lume sulamine tõi kaasa üleujutuse*.

Nominalisatsiooni miinus on see, et nii seosed kas kaovad või hägustuvad.

Jahimehed viisid loomadele lisasööta → *Jahimeeste loomadele lisasööda viimine*.

Jahimeeste loomadel paistab nälga majas olevat.

Sõnade järjekorrast

Ö2 – öeldise **teise** koha seadus, kehtib ka kõrvallauses. Mitmesõnalise öeldise komponendid hoitagu kokku.

... on samuti inimene, kes vaatab mind sellise näoga, et neil on nii uhke koht, et naeratada kliendile polegi vaja. et kliendile polegi vaja naeratada.

Lauses, kus on väljendatud nii sündmuse aeg kui ka koht, peab **ajamäärus** tavaliselt eelnema kohamäärusele: *Homme rahuneb tuul kogu Eestis, vaid saartel võib esineda tugevamaid puhanguid.*

Nimisõna fraasis peab omastavas käändes nimisõnaline täiend tavaliselt eelnema omadussõnalisele täiendile, nt *õe raamat, õe vana raamat.*

NB! Liiga paljude omavahel järkjärgulises sõltuvuses olevate täienditega fraas on kehvasti loetav. Kaaluge, kas mõnda neist ei annaks järeltäiendiks ümber teha.

- *EL-i Gruusia-teemaline tippkohtumine, esimene EL-i Gruusia-teemaline tippkohtumine, esmaspäevane EL-i tippkohtumine Gruusia küsimuses*

Teadet alustatakse tuntuga (teemaga), tundmatut väljendav element paikneb lause lõpus, rõhulises asendis.

- *Antonio Tajani – endine saadik, verivärske transpordivolinik*

Rõhupartikkel paiknegu vahetult rõhutatava sõna ees.

- *Nüüd, kui lennujaamade julgestusnõuded on avalikud, võib uuesti küsida, kas need aitavad ka lennureisijatel paremini mõista oma õigusi?*

Üleüldse: sisult kokkukuuluvad sõnad olgu ka lauses lähestikku, vältida tuleb olukorda, kus sõnade vahele tekivad absurdsed seosed *à la* „naiste nahast käekotid“.

Laiendid ja sidendid, mida täistähenduslikeks lauseliikmeteks ei loeta, on tekstilisuse seisukohast väga vajalikud, nt *selleks et, juhul kui, nii, seega* jne, sest hõlbustavad väidete vahel loogiliste seoste tekkimist. Keerulisem küsimus on samaviitelisust tähistavate sõnadega nagu **vastav, *antud, selline, niisugune* jne, kus indoeuroopa keeltes antakse tähendus edasi määravate artiklitega. Mõistlikul määral, taas seoste tekitamise huvides, tuleb neid siiski kasutada. Moesõnad ja keelekasutuse rituaalse elemendi väljendused (*Reeglina on praktiliselt kõigi siseriiklike muutuste protsesside puhul tegemist väljakutsega*) tuleb alati läbi kaaluda teksti põhisisu seisukohast – mis juhtub, kui nad välja jätta? Kas mõte muutub? Kas toon muutub, näiteks tagasihoidlikust ettepanekust saab viisakusetu nõudmine?

Sidususe elemendid on ka asesõnad, millega välditakse sõnakordusi. Põhiline on jätta selge jälg asesõna ja asendatava sõna seosest, et kõik mõistaks, kes on tema, kus on seal ja millal on siis.

Õiged vormid: paranda öeldise õigekeelsust, pöörake tähelepanu ajale, tegumoele, kõnelaadile (jaatus-eitus), aluse ja öeldise ühildumisele arvus.

1. Karistus saab olema vastav teo raskusele. 2. Jaan ei mäletanud ei seda, kellele ta oma võtmed andis, ega sedagi, kuidas ta eile õhtul üldse koju oli saanud. 3. Me käime seal trennis juba viis aastat ja väga huvitav on. 4. Siin on toimus vastase poolt ikka selge hämamine. 5. Meie firma poolt teostatakse ainult garantiiremonti. 6. Eelnevalt sai siin arutatud, et kuidas vanemad õpilased nagu rohkem abistajaks saaks olla noorematele. 7. Selline õnnetus juhtus Teil siis nüüd mitte esimest korda? 8. Salvestuses laulab ringhäälingu segakoor ja lastekoor. 9. Mitte niivõrd silma paista tahame, kuivõrd asja korda ajada. 10. Siin saab toimuma järjekordne margikogujate kokkutulek. 11. Et võtame siis mitte laeva-, vaid lennukipiletid? 12. Majapidamises olid ka kolm koera ja kaks kassi. 13. Neid printsiipe tuleb järgida mitte vastavalt isiklikele, vaid üldsuse huvidele. 14. Kaaviar oli mitte eriti kallis. 15. Või kordusproov osutus nõuetele mittevastavaks. 16. Sel aastal toimub mitte konkurss ansamblitele, vaid noortele solistidele. 17. President Rüütel koos proua Rüütliga tervitasid külalisi uksele. 18. Kaua sa juba töötad siin? 19. Isegi selline katastroof oldi stoiliselt üle elatud. 20. Seal sai meie poolt ikka igasugust tööd tehtud. 21. Kui teenusepakkumise tagasilükkamine Teie poolt on põhjustatud meiepoolsetest tegematajätmistest pakkumisprotsessis, palume vabandada. 22. Kirjad tulevad homseks valmis kirjutada. 23. Nõupidamisele saabusidki ettevõtte tegevdirektor (koos) kahe osakonnajuhatajaga. 24. Ligi viiendik eesti turistidest lähevad Lätisse külla. 25. Tema ise elab Saatses alles viis aastat, kuid temagi juured pärinevad just Setumaalt. 26. Konfliktis osales Tulika, Linnatakso ja ühe eratakso sohver, tulistajaks oli eratakso juht. 27. Eesti riigil tasub aastani 2012 mitte unistadagi Tallinna Sadamast priskeid dividende võtta, nagu on tehtud viimastel aastatel. Hein oli end järsu liigutusega vabastanud, misjärel sekkus teine konstaabel ja püüdnud teda raudu panna.

Paranda lauselühendi kasutust.

1. Koju jõudes, küpsetas ta koogi ja kattis laua. 2. Kasulikum on süüa mitte kiirustades. 3. Neil puudub tahe saavutamaks enamat. 4. Et läheb siis külalistega kohvikusse joomaks üks tass kohvi ja söömaks midagi kergemat? 5. Mitte soovides kedagi solvata, nentigem, et tegu on ebaõnnestumisega. 6. Helistati küsimaks homse ürituse toimumise asjus. 7. Kirjasõber palus tal seepeale saata arvutiga mittetöödeldud pildi. 8. Kodumaale saabudes läks ta esimesel võimalusel oma sünnikohta vaatama. 9. Linna ajalugu ulatub 2500 aasta taha, olles nii üks

vanematest Aadria mere ääres asuvatest linnadest. 10. Näiteks minnes külla oma vanavanematele Otepäele, muutub õun automaatselt ubinaks ning nuga väitsaks.

Paranda ühildumisvead

1. Vanemateks saades muutute ju enamikel juhtudel ka targemaks. 2. Nüüd aga vestleme filmiamatööriga Kullar Viimne. 3. Tuleb ka arvestada Osnabrücki ülikooli professor von Bari olulist panust. 4. Tähistati Eesti ja Leedu vabariikide aastapäevi. 5. Noored on küll muutunud pealiskaudsemateks, aga suur osa siiski teavad, mida tahavad. 6. Võlgnikfirma omanik Krauklisele on see aga vesi hane selga. 7. Tere tulemast ülikoolilinn Tartusse! 8. Narkoäri on saanud mitmed miljonärideks. 8. Rühm peab nende kõrvalejätmist solvavaks.

Täida lüngad õiges vormis sõnadega.

Abimaterjal <http://keeleabi.eki.ee/artiklid/rektsioone.html>

Ma olen (selline lahmimine) _____ kohe allergiline! Mõistan, et teil on (see) _____ õigus arvamust avaldada, aga (mis) _____ see arvamus baseerub? Näib, et tal on (üritus) _____ mingi eelarvamus. Mina isiklikult eelistan (gaseerimata vesi) _____ (gaseeritud vesi) _____. Selles tekstis on ta eksinud (paar käänat) _____. Kas suudate eristada (hiina kiri, korea kiri) _____? See kutse garanteerib (kõik registreerunud) _____ vaba sissepääsu kõigile festivaliüritustele. Milline on sinu hinnang (film) _____? Raske on muuta inimeste hoiakut (laenuvõtmine) _____. Eesti Pank hoiatas avalikkust (majanduse ülekuumenemine) _____. Hoolimata (valeinfo) _____ jõudsi siiski kohale. Kas (teie) _____ on (päevakava) _____ informeeritud? Vanemad investeerisid kõvasti (tütare haridus) _____. Noor erakondlane järgis (liider) _____ (kõik) _____, isegi ta koer oli (sama tõug) _____. Näitlejad kaasasid (etendus) _____ (kogu publik) _____. (Mis) _____ te kaebate, küsis arst. Pärast kolme unetut ööd tekkisid tal kahtlused (naabri tegevusala) _____. Kaitseks (nakkused) _____ kannavad jaapanlased sageli avalikes kohtades maski. Tal on kalduvus (asjad) _____ mustades värvides (esitamine) _____. Palun keskenduge (ülesanne)

_____. Kas te jääte oma (ütlused) _____. Sõlmiti kokkulepe
 (lihtsustatud nõudmised) _____. Kes on kompetentseim (see
 küsimus, lahendama) _____? Miks mitte konsulteerida (kinnisvara)
 _____ eelkõige (maaklerid) _____? Temaga on meil
 olnud lahkarvamusi (palganõudmine) _____. Läbirääkimised (tariifide
 alandamine) _____ kulgesid edutult. Hagi maksustatakse (riigilõiv)
 _____. Demagoog manipuleerib (rahvas, hirmutamine)
 _____. Kasvanud on nõudlus (insenerid)
 _____. Ma ei leia, et see (teie) _____ puutub. Ära puutu
 (meduus) _____, kõrvetab! Vanasti põhjendati (põud) _____ taevasa
 (viha) _____. Kas riskime siin (söömine) _____? Palun esitage oma
 seisukoht (parandusettepanekud) _____. Kavatsen spetsialiseeruda
 (karistusõigus) _____. (Üleilmne finantskriis)
 _____ tingitud majanduslangus kärpis avaliku sektori
 palku. Enam sooviks näha tolerantsust (erinevad arvamused)
 _____. Koera nina on (lõhnad) _____ ülitundlik. Poiss
 tunnistas (teised) _____ oma (eksimus) _____. Palun tõendage
 (andmete õigsus) _____ oma (allkiri) _____. Usaldan oma
 korteri (võti) _____ puhkuse ajaks (sina) _____. Ülikoolilinnas on alati vajadus
 (soodne elamispind) _____. Ta on (Eesti Energia)
 _____ (elektri tarbimine) _____ juba
 2000 krooni võlgu. Ta õigustab oma vigast teksti (vähene valgus)
 _____ eksamiruumis.

Paranda sõltumisvead.

1. Kaupluses on müügil nii värvid majadele kui autodele. 2. Alkoholiga kuritarvitamine noores
 eas ajab vanurina sagedasti arstil käima. 3. Karust jäid maha vaid riismed mesitarust. 4. Sel
 juhul osutub hind võimuliidu püsimiseks eriti kõrgeks. 5. Nii pole korraldatud ka nõustamine
 ja testimine HIV-le ja süüfilisele. 6. Tal on allergia tolmule. 7. Piima joomine on kasulik

luustiku arenguks. 8. Oma tellimusi ajalehtedele vormistage interneti teel. 9. Kuulsus ootas ka Origenest, kelle töövõimele ei tundunud olevat piire.

Kasuta sobivamas vormis määrust.

1. Klassiline päritolu ei oma võib-olla enam nii suurt tähtsust kui varem. 2. Mingi pühapäev, no näiteks 21 november võiks jälle kokku saada. 3. Äärmuslikem seisukoht selles asjas jõudis avalikkuseni stuudiole helistanud raadiokuulaja arvamusega. 4. 20. sajand hakati üle maailma rajama Waldorfi koole. 5. Kaksikõed Tihedad erinevad teineteisest vaid juuksevärvis. 6. Ootame teid meie fotonäituse avamisele galeriisse Pildiparadiis, aadressile Ohaka 6. 7. Projekti sooritamisel läheb grupp laiali. 8. Toimuvat märganud täiskasvanu sekkumisel nooruk põgenes.

Tee laused stiililt inimlikumaks.

1. Komisjon teostab järelvalvet juhatuse tegevuse üle. 2. Önnitleme Teid seoses 60. sünnipäevaga. 4. Esineb kahjuks mitte nii väga harva ka seda, et süüdi mitteolev isik mõistetakse süüdi. 5. See on toode nendele, kes väärtustavad oma tervist läbi teadliku toitumise. 6. Seoses Sotsiaalkindlustusameti infosüsteemi kolimisega uuele riistvarale, toimub 12. november kell 18:00 kuni 14. november kell 24:00 X-tee teenuste katkestus portaali www.eesti.ee kaudu.

Lisa lausesse puuduvad elemendid.

1. Pensionieas inimeste seas on hulk inimesi, kes võiksid ja peaksid kandideerima. 2. Kontserdimaja on huvitava arhitektuuriga, seda on ümber ja juurde ehitatud. 3. Presidendi isikule võime ja peame esitama suuri nõudeid. 4. Koer saab küpsist leiu eest ja sügatakse kukla tagant. 5. 16. sajandil sai Taanist suurvõim astronoomias ja asus sajanditeks juhtima teaduslikke ringkondi, mis just siis loodi. 6. Nurm sõnas, et 16 000 kroonist lähevad maksud maha ja seejärel jagab pojaga raha pooleks. 7. Kuna ta on õppinud ja töötanud ka raamatupidajana, siis peab ta kodust raamatupidamist juba 1997. aastast.

Tee laused paremini loetavaks, kõrvalda valeseosed.

1. Eile kell 2.53 kukkus Tallinnas Ehitajate tee 147 korterelamus kiirabibrigaad koos patsiendiga liftiga sõites teiselt korruselt liftišahti põhja. 2. Tiranast jäi meelde üleskaevatud

rahvuskangelase järgi nime saanud linna keskne Skanderbegi väljak, kus käisid suured ehitustööd. 3. Eestis on maksukoormus nelja protsendi võrra tõusnud ning oli eelmisel aastal 36% SKT-st, seda siiski mitte suurenenud maksuvoo, vaid kiire majandustegevuse kokkutõmbumise tõttu. 4. Naabrivalve nurjas kirikuõpetaja majast varguse. 5. Äripäev ei rikkunud kaitsepolitsei huvisid käsitlevas artiklis endise rahandusministri TP firmade vastu head ajakirjandustava, kuigi edastas ekslikku infot, leidis pressinõukogu. 6. Pisikesele Gopalile tuli teha pärast õnnetut kukkumist vastu raudtoru mitu õmblust. 7. Teadlasi üllatas, et dieetjookide joojatel risk haigestuda ainevahetussündroomi ei olnud väiksem kui tavaliste limonaadide joojatel. 8. On võimalik, et keegi muudab poolt hääletajate hulgast meelt ja eelnõu ei võeta sellisel kujul vastu. 9. Johan Küti kunagine kooliõde ütleb, et kosmoseteema on olnud alati Johanile hingelähedane. 10. Kas olete täheldanud endal probleeme silmadega arvutiga töötades?

Kirjavahemärkidest

Koma või mitte?

Tähtis on meeles pidada, et koma on **raamiv** märk, st enamasti on ta mõne lause osa *ümber*. Võimalikud variandid sel puhul on **osalause, kõrvallause, lauselühend, kiil ja korduv lauseliige**. Tuleb osata need ära tunda. Lisaks tuleb mõnel puhul vaadata sõnade järjekorda.

Osalauses ja kõrvallauses on lause moodustajate vahel eri suhted. Osalaused on rinnastatud ehk lihtsalt kõrvuti. Nende järjekorda võib vahetada (enamasti), nende vahel võib koma asemel ka punkt olla. Kõrvallause sõltub pealausest sisuliselt ja asendab pealauses puuduvat elementi.

- OL: Ma olen sellest kuulnud, ta tahab uut maja ehitada.
- KL: Ma olen kuulnud, et ta tahab uut maja ehitada.

KL: Kui Arno isaga koolimajja jõudis, olid tunnid juba alanud.

Lauselühendid tunneb ära kesksõnade tunnustest *-des, -mata, -maks, -nud, -tud, -nuna, -tuna*.

- *Sõlmides kindlustuslepingut, lugege kõik hoolikalt läbi.*
- *Kindlustuslepingu sõlmimisel lugege kõik hoolikalt läbi.*
- *Erinevalt esimesest lausest teise koma ei panda, sest lauselühendit pole, nagu selleski lauses.*

Veel tuleb uurida, mis järjekorras on lauselühendi elemendid.

Kui *des*-vorm on esimesel kohal, tuleb koma lisada: *Lugedes eelmist lauset, selgub, et...*

Kui lauselühendis aga sõnade järjekorda vahetada, koma ei tule: *Eelmist lauset lugedes selgub, et...*

Lauselühendi ümber käivad kindlalt komad:

- *Reporter leekis, keel vesti peal, ministri pressikonverentsile.*
- *Teil tuleb, mõeldes ka eelnenud raskustele, nüüd üha rohkem pingutada.*

Muud koma nõudvad elemendid

- Korduv lauseliige: “A kes muidu sinna tulevad? – No sina, mina, Cassius, Brutus, Caesar ka loodetavasti...”
- Täpsustav kiil: Vandenõulased, k.a/ka Brutus, kogunevad mõrvaks Senati väljakule.
- Üte: Kas ka sina, Brutus?
- Järellisand: Mina, Brutus, jah.

Otsene kõne ja tsiteerimine

Koma käib otsese kõne saatelause järele ja otsese kõne sisse, kui saatelause on vahel.

- *“Mida te veel ei taha,” turtsatas minister, “küllalt olete küsinud!”*

NB! Tuleb vahet teha otsesel kõnel ja tsitaadil. Viimase puhul ei kasutata koolonit,

lauselõpupunkt jäetakse tsitaadi sees ära. Nt *Kuigi kooli lõpust on möödunud*

aastakümned, kõlavad direktori sõnad „Ärge küsige, mida riik saab teha teie heaks, küsige, mida teie saate teha riigi heaks“ kõigil veel kõrvus.

Sõnakaupa meeldetuletuseks mõned vihjed.

- Koma ei käi **ja-ning-ehk-ega-või** ette, või kui, siis erandkorras, siis, kui nende ees lõpeb kõrvallause, ja siis, kui tahate märkida ootamatut mõtet: nii kaugel, ja siiski nii lähedal.
- **Nagu** ja **kui** ette käib koma siis, kui nad alustavad **kõrvallauset** või **kiilu**, nagu näiteks igasugu lisamärkused, mis jäävad pealause sisse.
- Koma ei käi, kui nad alustavad võrdlust: kuu nagu kustuv päike, selline mees nagu Tõnisson.
- **Vaid** ette käib koma siis, kui ta on osa ühendist **ei/mitte... vaid**: *Me ei otsinud odavat populaarsust, vaid tõe.*
- **Kuid** ette käib koma igal juhul: *Olime väsinud, kuid õnnelikud. See on vana ja väsinud lause, kuid inimesed armastavad seda endiselt kasutada.*

Semikoolon: loeteludesse rühmade vahele; lõdvemalt seotud osalause vahele.

Koolon: kui järgneb selgitav lauseosa või loetelu.

Mõttekriips — kui järgneb kokkuvõtte või — üllatus. Mõttekriips on mõtteliselt sõna 'kuni' asendaja, nt aastatel 1979—1989. Mõttekriips on ka pigem em-kriips kui en-kriips. Mõttekriips ei ole sama mis sidekriips, ei pikkuselt ega funktsioonilt.

Loetelu kirjavahemärgistamine

Kui loetelu on moodustatud lausetest, käib iga lõppu oma lõpumärk. Kui loetelu on kõik üks lause, tuleb see ka nii vormistada, vt järgmist näidet.

Loeteludes kasutatakse järgmisi kirjavahemärke:

- 1) komasid;
- 2) semikooloneid, kui loetelu liikmetes on omakorda loetelu või kõrvallause;
- 3) kooloneid, kui on kokkuvõttev sõna;

4) punkti.

Koma või mitte?

1. Värskele maailmameistrile maadleja Smithile... 2. Värskele maailmameistrile viimases heitluses imesid teinud Smithile... 3. Värske maailmameister mitmekordne Euroopa meister Smith... 4. Mitmekordse Euroopa meistri Wilbur Smithi... 5. Tunti huvi Wilbur Smithi mitmekordse Euroopa ja värske maailmameistri vastu. 6. Võtsid Wilbur Smithi mitmekordse Euroopa ja värske maailmameistri vastu lilled ja lauluga. 7. Wilbur Smithi kui mitmekordse Euroopa meistri saavutused... 8. Tere kolleeg! 9. Ootame arvamusi avaldama kõiki kolleege kaasa arvatud praegu eemal viibivaid A-d, B-d ja C-d. 10. Mõned kolleegid nagu D, E ja F on oma arvamused juba saatnud. 11. Kahjuks pole arvamust avaldanud sellised kolleegid nagu G, H ja I. 12. Muidu on kõik nagu enne. 13. Muidu on kõik nagu enne oli. 14. Muidu kõik on kui ikka needsamad on nurmed needsamad on teed... 15. Ei jäägi vist muud üle kui asi kohustuslikuks teha. 16. Ei jäägi vist muud üle kui tuleb asi kohustuslikuks teha. 17. Idee asi kohustuslikuks teha meile sõpru juurde ei too. 18. Juhul kui asi on vabatahtlik me tulemust ei näe. 19. Tulemust ei näe me ka juhul kui asi pole vabatahtlik. 20. Selleks et midagi saavutada tuleb pingutada. 21. Tuleb palju pingutada selleks et midagi saavutada. 22. Alates eilsest on see kohustuslik. 23. Erinevalt eilsest on see täna kohustuslik. 24. Ta on suutnud läbi lüüa lootes vaid enesele. 25. Vaid enesele lootes on ta läbi lüüa suutnud. 26. Ta on suutnud läbi lüüa lootes vaid enesele ja oma edu säilitada. 27. Näitlejana palju saavutanud on tema järgmine siht režiikunst. 28. Näitlejana palju saavutanud naise järgmine siht on režiikunst. 29. Sooviksin seda et mõistaksite ja toetaksite teda. 30. Sooviksin seda et mõistaksite teda ja seda et ka toetaksite tema püüdlusi. 31. Nii teie mõistmine kui toetus on väga olulised. 32. Nii see et mõistate kui see et nii toetate on väga oluline. 33. Oleks oluline et toetate teda või vähemalt mõistate ta püüdlusi. 34. Oleks oluline et toetate teda või ütleme siis nii et vähemalt mõistate. 35. Oleks oluline teda toetada ja kui toetada pole võimalik siis vähemalt ärge vastu töötama hakake. 36. Muide ega see nüüd nii keeruline olegi. 37. Ega see muide nii keeruline olegi.

Muud märgid, eriti lauselõpu omad

1. Jäta jutt et pole olnud sellist asja 2. Ta küsis mis meie asjast arvame 3. Kas ta küsis mis meie asjast arvame 4. Ta küsis küll enne kui lennukile jooksis mis meie asjast arvame 5. Miks

see meie asi peaks olema tahaks teada 6. Uksele oli jäetud saladuslik silt tulnvars tõl
tulnvars 7. Ta küsis mis see meie asi on kuid vastust kuulama ei jäänudki 8. (otsene kõne) Ta
küsis mis see teie asi on kuid vastust kuulama ei jäänudki 9. Et teil ka muu meeles ei ole 10.
Tohiksin ehk küsida mis kandi mehi olete 11. Kes võttis seinalt maha loosungi jätsin joomise
maha ja kutsun ka teisi üles seda tegema

Loetelud

Õppeaine üldeesmärgid on

anda põhjalik ülevaade organisatsioonide toimimise põhimõtetest ning ülesehitusest
tutvustada organisatsiooniteooriate arengut ja organisatsioonide elutsüklit
analüüsida organisatsioonide olulisi tunnuseid nagu missioon strateegia eesmärgid keskkond
struktuur kultuur
kajastada formaalsete ja mitteformaalsete organisatsioonide mitmekesisust ning erinevate
aspektide nt võim, eetika, eestvedamine jne panust töö korraldamisele
analüüsida organisatsioonide tegevusi ning tulemuslikkust

Kakluskubi reeglid

kakluskubist ei räägita

kakluskubist EI räägita

kui keegi hüüab stopp kukub kokku annab alla on kaklus lõpetatud

kakleb ainult kaks meest

ainult üks kaklus korraga

kakeldakse paljakäsi kingade särgi relvadeta

kaklus kestab nii kaua kui vaja

kui oled esimest korda kakluskubis siis pead kaklema

Otsene kõne

Seisin haamer käes kella all ja ootas.

No nüüd sa saad mõtlesin kurjalt.

Kuk... jõudis kägu vaid karjatada enne kui ma talle obaduse andsin.

Aga mis kukk imestasin.

Lisa kõikvõimalikud kirjavahemärgid

Allikas Douglas Adamsi „Pöidlaküüdi teejuht galaktikas“

Rob McKenna oli masendav tüüp ja teadis seda isegi sest aastate jooksul oli hulk inimesi talle seda mõista andnud ning tal polnud mingit põhjust nendega mitte nõus olla kui välja arvata kõige ilmsem põhjus nimelt see et talle meeldis inimestega mitte nõus olla eriti nendega kes talle ei meeldinud ja nende hulka kuulusid viimase arvestuse kohaselt kõik inimesed.

Ta ohkas ja vahetas käigu madalamaks.

Mägi muutus järsumaks ja tema veoauto oli Taani radiaatorite termostaatidest raske.

Mitte et ta oleks loomu poolest nii morn olnud vähemalt ta lootis seda. Lihtsalt vihm ajas tal tuju ära alati see vihm.

Hetkel sadas nii vahelduse mõttes.

Sadas just seda sorti vihma mida ta eriliselt vihkas eriti siis kui ta sõidus oli. Ta oli sellele numbrigi pannud. Vihm number 17.

Kusagilt oli ta lugenud et eskimotel on lume jaoks üle kaheksa sõna ilma milleta nende vestlus oleks ilmselt üsna üksluine. Nii teevad nad vahet õhukesel ja paksul lumel kergel ja raskel lumel lõrtsisel lumel hapral lumel lumel mis tuleb kerge puhanguna lumel mis ajab hange lumel mille naaber oma saapatalla all kaasa toob ja üle sinu ilusa puhta iglupõranda levitab talvelumel ja kevadelumel lumedel mida mäletad oma lapsepõlvest ja mis olid kirjeldamatult paremad lumed kui ükski moodne lumi olla võiks peenel lumel sulgjal lumel mäelumel orulumel lumel mis sajab hommikul lumel mis sajab õhtul lumel mis hakkab äkki sadama just siis kui mõtlesid kalale minna ja lumel millele vaatamata kõikidele pingutustele neid treenida on sinu kelgukoerad kusnud.

Rob McKenna oli oma väikesesse märkmikku üles tähendanud kakssada kolmkümmend üks vihmatüüpi ja ta ei sallinud ühtki neist.

Ta vahetas jälle käiku ja veoauto võttis tuurid üles, torisedes isegi kuidagi mõnusalt kõigi nende Taani radiaatorite termostaatide peale mida ta kandma pidi.

Pärast Taanimaalt lahkumist eile pärastlõunal oli ta läbinud tüübid 33 kerge torkiv uduvihm mis tegi tee libedaks 39 rasked piisad 47 kuni 51 vertikaalsest kergest uduvihmast üle teravalt viltu peksva kerge kuni mõõduka värskendava uduvihmani 87 ja 88 kaks peenelt eristatavat vertikaalse valingu varianti 100 valingujärgsed iilid külma kõik tormise mere tüübid 192 ja 213 vahel ühekorraga 123 124 126 127 mahe ja keskmine külma hoovihm tavaline ja sünkopeeritud sabin katusel 11 tuules lenduvad tilgakesed ja nüüd siis kõige vihatum 17.

Vihm number 17 oli räpane padu mis peksis nii kõvasti vastu auto tuuleklaasi et ilmselt polnud ka kojameestest suuremat abi.

McKenna katsetas seda teooriat lastes neil hetkeks mitte töötada aga nagu selgus läks nähtavus kõvasti hullemaks. Kui ta kojamehed jälle sisse lülitas ei läinud asi samuti paremaks.

Tegelikult hakkas üks neist nüüd vastu akent plaksuma. Viuh viuh viuh plots viuh plots viuh viuh plots.

McKenna tagus rooli virutas jalaga vastu kabiinipõrandat peksis oma makki senikaua kuni see hakkas mängima Barry Manilow'd peksis jälle kuni see enam ei mänginud ja vandus ja vandus ja vandus ja vandus ja vandus ja vandus.

Just sel hetkel kui tema raev oli jõudmas haripunkti ujus autolaternate valgusesse paduvihmas vaevunähtav kogu teeserval.

Õnnetu läbiligunenud kogu veidralt riides märjem kui saarmas pesumasinas hääletas.

Vaene vilets jobu mõtles Rob McKenna endamisi saades aru et tegemist oli kellegagi kellel oli rohkem õigust tunda end lohku tõmmatuna kui temal endal peab olema üdini külmunud. Ainult idioot hääletab niisugusel ilgel ööl. Külmutud ära saad märjaks ja lombist läbi sõitvad veoautod pritsivad su täis.

Ta raputas mornilt pead ohkas veel kord ja keeras auto suurema veevälja suunas.

Said nüüd aru mõtles ta sellest läbi kündes. Ikka suisa vördjaid on tee peal liikvel.

Tahavaatepeeglist ilmus paar sekundit hiljem hääletaja läbimärjaks kastetud kuju teepervel.

Hetkeks tundis ta end hästi. Hetk või paar hiljem tundis ta end halvasti et oli end hästi tundnud. Siis tundis ta end hästi et oli tundnud end halvasti et oli tundnud end hästi ja rahuldustundega sõitis ta edasi öhe.

Vähemasti oli see mingiks kompensatsiooniks selle eest et Porsche mille teed ta oli 20 minutit hoolsalt blokeerinud temast siiski lõpuks mööda oli pääsenud.

Ja kui ta edasi sõitis lohisesid vihmapiilverd taevast pidi talle järele sest kuigi ta sellest ise teadlik polnud oli Rob McKenna vihmajumal. Tema teadis ainult seda et tema tööpäevad olid jubedad ja ka puhkused olid järgemisi õudsed olnud. Pilved teadsid vaid seda et nad armastasid teda ja tahtsid tema lähedal olla et teda jumaldada ja kasta.

Tarbestiil: ametlik stiil ja teadusstiil

Tarbestiili tähendus EKSSi järgi on 'asjalik, neutraalne stiil (sageli vastandatuna kirjanduslikule)'. Iseloomustuse aluseks on stiili omadused. Sageli räägitakse siiski aga ka funktsionaalstiilidest ehk mõne spetsiifilise tegevusvaldkonna keelekasutusest.

Tarbestiil on ilmselt kõige ökonoomsem viis teavet edasi anda, selles pole kõnekeele liigset loba ega üliiviimistletud kirjandusliku stiil haruldasi sõnu ja keerukaid konstruktsioone. Skaalal kõige neutraalsemast keelekasutusest vabama poole võikski ühes ääres olla ametlik stiil kui kõige normijärgivam, edasi teaduslik, siis publitsistlik ja skaala teise otsa jääb kirjanduslik stiil.

Õigusemõistmise valdkonnakeel toob tarbestiili oma jooni. Kohtus kõnelevad juristid õiguskeele termineid kasutades, viidates seadustele ja määrustele. Internetist mõne plaaditäie muusika või filmi allalaadimine on nt karistusseadustiku sõnastuses autoriõiguse seadusega ettenähtud tasu maksmisest kõrvalehoidumine, täpsemalt „audiovisuaalse teose ja teose helisalvestise isiklikeks vajadusteks kasutamine, hoidudes kõrvale seadusega ettenähtud tasu maksmisest“. Tavaline on ka suur teiste tekstide tsiteerimise määr, sest argumentatsioon ehitatakse sageli üles teistele tekstidele. See toob kaasa keerukuse, mitmekihilisuse.

Tarbestiili omadused

Eri autorite järgi on tarbestiil järjekindel, normidest kinnipidav, ilmekas, ühtne, selge, dünaamiline, tihe, sujuv.

Järjekindlus. Asjad järjestuvad enam või vähem loogiliselt. Lauses on teema ja reema ehk uue ja vana info suhted paigas, mõte liigub eeldustelt järeldustele, tekst on liigendatud mõttekalt, ei hüpata ühelt asjalt teisele.

Sujuvus ja sidusus. Abiks on sidesõnad, lauselaiendid (*samas ka, lisaks, teisest küljest*), ajamäärused, kirjavahemärgid.

Tihedus ja dünaamilisus. Tekst peab edenema. Tegusõna lisab tempot, omadus- ja määrsõnad koloriiti.

Täpne peab olema – vältida tuleb üleütlemit, moefraase, liigseid sõnu üldse. (Vt ka näpunäiteid sõnavaliku juures.)

Teksti loetavus

Tarbetekst on oma parimal kujul selge, tihe ja konkreetne. Kui need nõuded on täidetud, on see võimalikult hästi loetav ja arusaadav.

See ei tähenda sugugi, et tekst tuleks primitiivselt lihtsaks kujundada, vaid hoopis seda, et lugeja saaks selgesti kätte mõtte, mille üle ta siis edasi mõtiskleda võib. Hea tarbestiil peaks olema iseloomulik nii ametlikele, publitsistlikele kui ka teaduslikele tekstidele. Igal neist on aga omad iseärasused, mis võivad üle minna stiilieksimusteks.

Eksimusi on taas mõistlik vaadelda kolmel tasandil: sõnavaliku, lausestuse ja teksti ülesehituse omal, aga paratamatult on kõige hullemates näidetes kõik need jooned läbisegi.

Teadus- ja haldustekstidele on sageli iseloomulikud keerulised ja pikad sõnad, mõnikord ka tundmatupoolsed võõrsõnad. Neis pole iseenesest midagi halba, kui need aitavad sisu täpselt avada. Mõnikord aga on need siiski eksitavad. Ametikeeles võidakse kasutada ka asjaosalistele arusaadavaid lühendeid, mis tuleks esmakasutusel lahti kirjutada. Sageli on haldustekstides palju stampe, täitesõnu (*antud, raames, osas*), mida saaks kas välja jätta või täpsemaga asendada.

Indikatsioon, et järelevalve teostamise funktsiooni soovitakse liigutada KOVilt riigi tasemele, eksisteeris juba antud eelnõus. → Juba selles eelnõus oli märke sellest, et järelevalvet hakkaks kohaliku omavalitsuse asemel korraldama riik.

Suurema ümberkorralduse raames peaks leiduma suude adresseerida ka seda probleemi. → Suuremate ümberkorralduste käigus peaks suutma ka selle probleemi lahendada.

Päeva lõpuks omane antud valdkonnas ekspertiisi siiski ainult meie. → Meie oleme siiski selle valdkonna ainukesed asjatundjad.

Lausetasandil on loetavust enim takistanud nominaalstiil, mida loetase üheks **kantseliidi** ilminguks. Kantseliit on liigbürokraatlik keelekasutus olukordades, kus saaks ka inimlikumalt ja selgemalt väljenduda. Sageli käib nominaalstiiliga kaasas umbisikuline tegumood, nii jääb arusaamatuks, kes õigupoolest midagi teeb või tegema peab. Näiteks lauset „*Vastutus menetlemise korraldamise läbiviimise eest on pandud direktorile*“ saab ümber öelda lühemalt ja jõulisemalt: „*Menetlemise korralduse eest vastutab direktor*“. NB! Ametlik keelekasutus ei pea sugugi kantseliitlik olema. Euroopa institutsioonides edendatakse selge keele liikumist, mille peaesmärk on eurooplaste elu juhtivad dokumendid võimalikult arusaadavalt sõnastada. Selle liikumise kohta leiab infot eurokeelehooldajate kodulehekülje rubriigist „Kasulikku“ (eurokeelehoole.eki.ee).

Käest kaldub kaduma järg, kui tekstis on mitu eitust: *Eriti näotu on lubatud palgatõusude mittedaamine, mis ei ole tulemata jäänud mitte ühel korral* → *Eriti näotu on see, et lubatud palgatõusu pole juba mitu korda tulnud.*

Loetavusele ei tule kasuks ka mõtte tükeldamine, olgu siis kokkukuuluvate sõnade üksteisest lahutamine kõrvallausega või liitlause asemel seostamata fraaside jadana esitamine.

Ökoinnovatsioon on antud algatuse, mis julgustab Euroopa ettevõtjaid ja elanikke uut moodi elama ja töötama, keskseks teemaks. → Euroopa ettevõtjaid ja elanikke uut moodi elama ja töötama julgustava algatuse keskne teema on innovatsioon.

Kesklinna ning Kadrioru piiril asuv vastvalminud Kreutzwaldi 3 on maja, mille valmimisse on väga paljud inimesed pannud oma südame. Pannes kokku parim võimalik asukoht, oma teadmised ja oskused ning kasutades parimaid materjale. Vast valminud Kreutzwaldi 3

kesklinna ja Kadrioru piiril on maja, milles on kokku saanud parim võimalik asukoht, parimad võimalikud materjalid ning väga paljude inimeste teadmised ja oskused.

Loomulikult on kõige raskem organiseerida lauset, kus on väga palju infot.

"Raamatu sisust ei tahaks väga palju ette ära rääkida. Sest ta on kirjutatud nii, et ei ole teada, mis võib juhtuda järgmisel leheküljel," ei teinud autor saladust, et lugu pakub kuhjaga saladusi ja üllatusi. Millede kokkukerimisel aitasid Hargla sõnul teda toimetaja Siiri Rebane, kes kohendas ladina keelt, mida on Hargla sõnul raamatus päris rohkelt. → „Raamatu sisust ei tahaks väga palju ette ära rääkida, sest see on kirjutatud nii, et ei ole teada, mis võib juhtuda järgmisel leheküljel,“ ütles autor. Tema sõnul pakub lugu kuhjaga saladusi ja üllatusi, mille kokkukerimisel aitas teda toimetaja Siiri Rebane, kes kohendas ka ladina keelt, mida on raamatus päris rohkelt.

Selge keele liikumise edendajad soovivad mõelda ka sõnumi graafilisele korraldamisele. Järgmises lauses võiks pika loetelu liikmed tuua igaüks eri reale, kõnelemata sellest, et fraas „läbi viia millelegi suunatud projektitegevus“ võiks olla selgem.

Avaliku sektori ja eraettevõtted, samuti kolmanda sektori organisatsioonid saavad läbi viia MAK projektitegevusi, mis on suunatud muu hulgas vihmavee kogumisele, üleujutuste vältimiseks tehtavatele kaitsetöödele, märgalade elupaikade bioloogilise mitmekesisuse kaitsmisele, heitvee majandamisele ja vee saastamise ohu vähendamisele, teabekampaaniatele ja suutlikkuse tõstmisele, samuti veekasutuse tõhususe suurendamiseks võetud teistele arvukatele meetmetele.

Avaliku sektori ja eraettevõtted, samuti kolmanda sektori organisatsioonid saavad MAKi projektide abil toetada

- vihmavee kogumist
- üleujutuste vältimiseks tehtavaid kaitsetöid
- märgalade elupaikade bioloogilise mitmekesisuse kaitset
- heitvee majandamist

- *veesaasteohu vähendamist*
- *teabekampaaniad*
- *teisi veekasutuse tõhustamiseks võetavaid meetmeid.*

1. soovitus: *Mõtle tekst läbi*
2. soovitus: *Keskendu lugejale*
3. soovitus: *Liigenda tekst*
4. soovitus: *Püüa väljenduda lühidalt ja lihtsalt*
5. soovitus: *Kirjuta arusaadavalt — pööra tähelepanu lauseehitusele*
6. soovitus: *Välgi nimisõnastiili — verbid elavdavad teksti*
7. soovitus: *Väljendu konkreetset*
8. soovitus: *Eelista isikulist tegumoodi umbisikulisele ja tõsta esile tegija*
9. soovitus: *Välgi komistuskive: eksitussõnad, erialasläng ja lühendid*
10. soovitus: *Toimeta, kontrolli ja tee parandusi*

Euroopa Komisjoni selge keele juhiste kümme soovitust on ilmselt tuttavad, aga tasub alati mees hoida.

Ülesandeid

Vormista korrektne e-kiri.

Tere õppejõud,

ma väga vabandan, et nüüd alles kirjutan, aga ma ajasin päevad lihtsalt sassi. Ma ei tea kas mul jääb see eksam tegemata siis? Või, te olete nii hea inimene et ma saaks veel ühe võimaluse? Ausalt, ma ise tean, missugune udupea ma olen, see pole vist kellegile mingi uudis, aga mulle tegelikult ka on see ikka jumala tähtis et ma positiivse hinde saaksin selles aines. Palun-palun-palun mõelge veel!!!

Ette tänades,

Hilja Parem

Paranda keele- ja stiilikohmakused aruandes.

II JÄRELEVALVE

1. Ülesannete ja vastutuse määramine audiovisuaalsete dokumentide haldamisele

Ministeeriumi osakonnas töötab alates 1994.a. fotograaf, kelle ülesandeks on sündmuste jäädvustamine fotodokumentidena. 1999. aastast tegeleb ministeeriumis sündmuste jäädvustamisega N osakond.

Fotod kajastavad ministeeriumi N osakonna poolt korraldatud üritusi.

Ministeeriumi fotograaf teostab ka tellimustöid, seda põhiliselt Riigikantseleile ja Presidendi Kantseleile.

2. [...]

3. Arhiivihalduse toimingud

Iga jäädvustatud sündmuse kohta valmistatakse fotoalbum. Arvestusühikuks, mis edastatakse arhiiviregistrisse ongi album, mitte albumis olevate fotode arv. Negatiive ja (faile) on sündmusest oluliselt rohkem kui fotosid antud sündmusest fotoalbumis.

Albumitel ja ümbrikutes säilitatavatel negatiividel on sama tähis.

Digifotode osas on juurutamisel meediapank, mis täiustab olemasolevat failide haldamise süsteemi. Seoses fotopanga käivitumisega on plaanis koostada juhis, mis haaraks laiemalt audiovisuaalsete dokumentidega ümberkäimist ja säilitamist ministeeriumis.

Alates 2003.a. jäädvustatakse fotodokumendid analoogvariandi kõrval ka digitaalselt - JPGvormingus. Digitaalselt sündinud fotode arhiveerimisel kasutatakse FOTOSHOP tarkvara.

Arhiivi antakse fotodokumendid üle aktiga albumite näol 3 aasta jooksul pärast sündmuse jäädvustamist, millele on lisatud ürituse kirjeldus, mis on teostatud protokolliosakonna ametniku poolt.

Fotonegatiivide ja digitaalsete komplektide kirjeldamine on sündmuspõhine ja asub fotograafi arvutis EXCEL tabelina. Lisaks fotodokumendil kajastatud sündmusele on ära märgitud sündmuse koht ja aeg.

Fotodokumentidele ei teostata hindamist – säilitatakse kõik fotonegatiivid ja digitaalselt sündinud failid. Kaadri- ja failikaupa kirjeldamist ei teostata.

Fotonegatiive säilitatakse fotograafi tööruumis metallist sahtlites ribadena ja kilesse pakendatult. Digitaalsed fotod on dubleeritud serverites.

Paberkandjal fotosid hoitakse spetsiaalses hoidlas arhiivipüsivates karpides ja albumites. Hoidla temperatuur ja niiskustase on arhiivinõuetele vastav.

Vanemad kirjeldamata fotod on plaanis arhiivi eestvedamisel tagantjärele kirjeldada, kasutades pikaajalise tööstaažiga ministeeriumi töötajate abi.

Kasutamist leiavad fotodokumendid ka ministeeriumis välja antavates aastaraamatutes, mis illustreerivad aasta jooksul toimunud ministeeriumiga seonduvaid tähtsamaid sündmusi.

Loomisel on ministeeriumi sisene ja avalik meediaarhiiv nn foto- ja meediapank, mis parandab audivisuaalsetele dokumentidele juurdepääsu nii ministeeriumi sisekasutajatele kui ka nn kolmandatele isikutele.

III ETTEPANEKUD

1. Pildistustele viia läbi hindamine toetudes kujutisele ja sisulistele andmetele.
2. Väljavalitud pildistused kirjeldada kaadrikaupa fotonimistus.
3. Fotodokumentide säilivuse huvides on tagatiskoopiate olemasolu kindlasti vajalik.

Digitaalselt sündinud fotosid tuleb säilitada erinevate identsete eksemplaridena erinevatel andmekandjatel.

Muuda intervjuuvastuste keel vähem kantseliitlikuks, paranda ka muud vead.

Rohelist linna ei saaks olla ilma roheliste linnakodaniketa. Kuidas tahab Morna linn jõuda mornalaste hoiakute rohelisemaks muutmiseni?

Elanike teavitamine ja harimine eskkonnakäitumise osas on meile oluline. Näiteks on Morna kaasatud Säästa lülitiklõpsuga (Flick the Switch) üle-Euroopalise kaheaastase algatusega, mida toetab Euroopa Intelligentse Energia programm (Intelligent Energy Europe).

Projekti käigus viidi Morna koolides - sarnaselt koolidega üle kogu Euroopa - läbi energiasäästukampaania, mis aitab lastel väiksest peale omandada energiasäästlikku käitumist ja need põhimõtted ka koolist koju oma vanemateni viia.

Ka Morna linnavalitsuse töötajad püüavad olla energiasäästu põhimõtete rakendamisel eeskujuks, olles kaasatud Ökotoe projekti.

Kui loodussäästlik on praegu Morna infrastruktuur - kas see soosib näiteks jalutamist-rattarulluisusõitu?

Morna on linnametsaga roheline linn, kus asumatel terviseradadel on võimalused nii jalutamiseks kui ka tervisespordi harrastamiseks. Keskkonna- ja Energiaagentuuri elektromobiilsuse projektikonkursil leidis meie VeloCity projekt äramärgimist ja toetust. Morna linnavalitsus on moodustanud ka kergliikluse kontseptsiooni ja kergliiklusteede väljaehitamiseks erinevatest osapooltest koosneva komisjoni.

Kas Mornal on plaanis ka Euroopa Roheliseks pealinnaks kandideerida?

Morna on selle mõtteviisi ja kampaania toetaja, kuid kuna Euroopa Roheliseks pealinnaks kandideerimise tingimuseks on üle 200000 küündiv elanike arv, siis Mornal kahjuks pole võimalik seetõttu kandideerida. Küll loodame silma paista ja eeskuju näidata Euroopa Rohelise linnana.

Kas seatud eesmärgid aitavad ellu viia ka eurorahad? Mis ulatuses?

Ilma eurohadeta ei olek mõeldav suuremaid innovatiivseid projekte ellu viia. Morna on taotlemas eurorahasid projektide rahastamiseks ligikaudu 100 miljoni krooni ulatuses.

Kui suure osa linna eelarvest moodustavad keskkonnakulutused praegu?

Rahandusministeeriumi poolt kinnitatud eelarve vormi loogika ei anna selget pilti tegelikest linna suundumustest.

Kas Mornas on ka tegusaid kodanikeühendusi, kellega roheliste väärtuste edendamisel koostööd teete? Kuidas võiks koostöö linna ja kodanikuühenduste vahel paremini toimida?

Morna on avatud koostööle kodanikeühendustega. Selles osas ootaks rohkem kodanikeühendustepoolset initsiatiivi. Positiivsed kogemused on selles vallas olnud MTÜ-ga Mahemõte.

Paranda selge keele põhimõtete järgi ASI Sauron kodulehekülje tekstid

AS (Sauron; ettevõtte) tegutseb põhikirja alusel raudteetranspordi korraldamise, sealhulgas reisijateveo ja nendega kaasnevate teenuste osutamise ning raudteeveeremi remondiga. Kõigi nende tegevuste jaoks omab ettevõtte kohustuslikke kehtivaid tegevuslube. Tehnilise Järelevalve Ameti poolt on väljastatud „Raudtee reisijateveoteenus osutamise tegevusluba” ja „Ohutustunnistus”. Raudteeveeremi remondi teostamise õiguse annab ettevõttele MKMi poolt väljastatud „Raudteeveeremi remondi tegevusluba”. Reisisiteenuse osutamiseks on ettevõttes kehtestatud „Reisijateveo eeskiri”.

Ettevõtte reisisiteenus

Sauron pakub lisaks rongide sõiduplaanidest kinnipidamisele ja heale klienditeenindusele rongides reisijatele mitmeid väärtusi, mis koos moodustavad ettevõtte reisisiteenuse. Reisisiteenuse sujuvaks osutamiseks vajalike tegevuste järjepidevuse tagamiseks on teenus jagatud erinevateks teenusekomponentideks, millest igaühe eest vastutab ettevõttes konkreetne protsess.

Ettevõtte tegevuspoliitika

Sauroni kui ainsa rongidega riigisisest reisisiteenust pakkuva ettevõtte ülesandeks ja missiooniks on pakkuda üleestiliselt kiiret, mugavat, keskkonnasõbralikku ja ohutut transporditeenust. Sauron peab oma põhiväärtusteks kliendikesksust, pidevat parendamist ning arengut koos keskkonnasäästlikkuse ja pideva hoolitsusega oma töötajate töökeskkonna ja tervise eest. Oma ülesande, missiooni ja põhiväärtuste võimalikult paremaks realiseerimiseks on ettevõttel oma tegevuspoliitika, mille osadeks on kvaliteedipoliitika, ohutuspoliitika, keskkonnapoliitika ning töötervishoiu- ja tööohutuspoliitika.

Kvaliteedipoliitika, keskkonnapoliitika ja töötervishoiu- ja tööohutuspoliitika osas on üldiseks eesmärgiks vastavuse tagamine standardite EVS-EN ISO 9001:2008, EVS-EN ISO 14001:2005 ja EVS 18001:2007 nõuetega ning seda tõendavate sertifikaatide hankimine ja säilitamine. Ettevõtte tegevuspoliitikast lähtuvad kõik ettevõtte töötajad ettevõtte territooriumil, hoonetes, ettevõtte poolt renditud ruumides ning ettevõtte elektrirongides.

Ettevõtte kvaliteedipoliitika

Ettevõtte soovib olla oma klientidele usaldusväärne partner ja teenusepakkuja. Ettevõtte kohustub keskenduma klientide soovide ja ootuste täitmisele ning ületamisele ja oma reisisiteenuse pakkumisele lubatud tasemel. Ettevõtte eelistab sisseostetavate toodete ja teenuste tarnijate valikul neid, kellel on toimiv kvaliteedijuhtimissüsteem.

Ettevõtte (raudtee)ohutuspoliitika

Ettevõtte soovib olla turvalisust pakkuv partner ja teenusepakkuja. Ettevõtte kohustub nii ettevõttes kui oma rongidega reisisiteenust pakkudes tagama raudteeohutuse, hallates selleks raudteeohutuse riske ning ettevõtte ohutusjuhtimissüsteemi, tagades väljaõppe ja koolituse kaudu vajaliku pädevuse ettevõtte töötajatele kooskõlas ettevõttele pandud ning ettevõtte poolt võetud kohustustega.

Ettevõtte keskkonnapoliitika

Ettevõtte soovib olla keskkonnasõbralik ja saastamist vältiv partner ja teenusepakkuja. Ettevõtte kohustub suhtuma säästlikult keskkonda ja ressursidesse ning vältima keskkonna saastamist kõigis oma tegevustes – kooskõlas talle pandud ning tema enda poolt võetud kohustustega. Ettevõtte eelistab sisseostetavate toodete ja teenuste tarnijate valikul võimalusel neid, kellel on toimiv keskkonnajuhtimissüsteem.

Ettevõtte töötervishoiu- ja tööohutuspoliitika

Ettevõtte soovib olla oma töötajate tervisest ja töötingimustest hooliv partner ja teenusepakkuja. Ettevõtte kohustub tegutsema ettevõttes tegutsevate töötajate vigastuste ja põduruse vältimise nimel, tagades selleks vajaliku töökorralduse, töökeskkonna ja töötajate pädevuse – kooskõlas talle pandud ning tema enda poolt võetud kohustustega.

Toimeta intervjuuvastustest välja argi- ja kõnekeelsused

Kas CVle kaaskirja lisamisel on tänapäeva googeldamisajastul veel mõtet ja kui seda ikkagi kirjutada, siis millist infot see peaks sisaldama?

Enamus meist ütleks esimese laksuga, et kaaskirjal ei ole täna erilist kohta, sest tööandja nagunii vaatab ainult palgasoovi ja valib halbadest odavaima kandidaadi. Mõned siiski

soovitaks mingi kaaskiri kirjutada. Mingi imevahend see edukaks kandideerimiseks ei ole ega garanteeri tööd. On üks detail kogu tööotsingu protsessis. Edukas tööotsija haldab kogu protsessi ja on perspektiivne oma otsinguis. No aga vaatame tõe näkku. Iga tööandja googeldab oma kandidaate. Fakt. Ja olenevalt otsitava ametikoha vastutusklassist, on meie sotsiaalne jalajälg vägagi oluline meie profiili loomisel. Paljud tööotsijad ja need kes lähitulevikus plaanivad tööd vahetada, alustavad just oma profiili kujundamisest internetis. Olgu selleks siis LinkedIn konto avamine või muu tegevus - kõik soosib ühte eesmärki: luua parem ja sobivam Google otsingutulemus oma nimele.

Seejärel tuleb koostada hea CV kus oluline ja vajalik sobivalt kirjas on. Ja kandideerimise alusmaterjaliks siis see kaaskiri. Iga kaaskiri on omanäoline ja see on ka kaaskirja mõte. Ja milline ta olema *peaks* peab eeskätt sõltuma millist tööd otsitakse. Iga edukas ettevõtja ja tööandja teab, et oskustööline ei ole firmas kulutus vaid investeering. Mida kõrgemale otsustusahelas liigutakse seda tähtsam on õigesti investeerida. Seega muutub tööotsija «reklaam» kogu aeg tähtsamaks, mida tähtsam on investeering. Kui CV on töötaja tehniline pass, siis kaaskiri on kasutusjuhend. Kaaskirjas toob tööotsija esile need oskused, kogemused, teadmised ja eesmärgid mis kirjeldavad tema sobivust antud ametipostile ja ettevõttesse tervikuna. Ma tahan kindlalt rõhutada, et kandidaadid peaksid eelnevalt olema teadlikud, millisele firmasisesele nivoole nad pretendeerivad. Allapoole otsustusahelas reatööliseks või liinitööliseks pretendeeriv tööotsija tõepoolest mahukat kaaskirja saatma ei peaks. Tavapäraselt on otsustus- või vastutusahela allpool jäigemad palganormatiivid ja ettemääratud kindlad tööülesanded. Nii ei ole aga minnes ülespoole ahelat.

Oma unistuste töö nimel peab vaeva nägema. Kaaskiri on selles valguses ülimalt tähtis komponent seda kirge edasi kandmaks ka tööandjale.

Kaaskiri ei ole novell või romaan ja kaaskirju ei loeta lastele unejuttudeks. Kui kandidaat just ei kandideeri jutukatesse hommikusaadettesse, ei peaks kaaskirjas liigselt lobisema. Pea meeles, et kaaskiri on sinu kandideerimisel ikkagi ametlik dokument, mida loetakse ja hinnatakse samaväärselt nagu su CVd ja muid dokumente.

Kas siis kirjutada kaaskiri või mitte? Igal juhul soovitan ma pigem kirjutada kaaskiri kui seda mitte teha. Olenevalt ametipostist hoia kiri formaadilt mõistlikkuse piirides ja too esile seda mida CV ei kajasta. Lõpetuseks tahan kokku võtta ka tööotsimise protsessi millest ma alguses

juttu tegin. Kui tööotsija on intervjuule pääsenud siis tavaliselt on laua peal CV kõrval ka kandidaadi kaaskiri. Intervjuu osaline eesmärk on kindlustada, et kandidaat on ise kirjutanud oma kaaskirja ja suudab ka koosolekul edastada sama seisukohti ja järjepidevust, mis kajastus kirjas. Seega ärge tulistage endale jalga, kirjutades fantastilisi kaaskirju, mis ei vasta tõele või ei ole reaalsed või mille sisu te ise ka ei mäleta. Sellise kirjaga saate intervjuule, mitte aga tööle.

Lisalugemist

Kogumikud „Keelenõuanne soovitab 1–4“.

<http://keeleabi.eki.ee/artiklid/sisukord.html>

<http://keeleabi.eki.ee/artiklid2/sisukord.html>

<http://keeleabi.eki.ee/artiklid3/sisukord.html>

<http://keeleabi.eki.ee/?leht=15>

Reet Kasiku „Sissejuhatus tekstiõpetusse“, ülikooli arvutivõrgust elektrooniliselt kättesaadav.

Keelehooldekeskuse väljaanded:

„Kuidas vormistada ametikirja“

http://engine.koduleht.net/templates/keelehooldekeskus/files/mdl_files.php/Raadik_Kuidas_vormistada_ametikirja.indd.pdf

„Väike paronüümisõnastik“

http://engine.koduleht.net/templates/keelehooldekeskus/files/mdl_files.php/Mandra_Plado_Vaike_paronuumisonastik.indd.pdf

„Kuidas hoiduda kantseliidist“

http://engine.koduleht.net/templates/keelehooldekeskus/files/mdl_files.php/kantseliit.indd.pdf

„Nõuandeid toimetajale“

http://engine.koduleht.net/templates/keelehooldekeskus/files/mdl_files.php/toim_9.indd.pdf

Ajakiri Õiguskeel

<http://www.just.ee/23345>